

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURA RY:N JÄSENTIEDOTE

3 / 2013 Marraskuu

Pukinkonttiin Luston
metsähistoriallinen seinäkalenteri 2014!
Katso sivu 37

Talven selän taittajaiset!
Metsähistorian Seura kutsuu
esitelmätilaisuuteen Helsingissä
perjantaina 14.2.2014 klo 14.
Katso sivu 6

Lusto, Suomen Metsäyhdistyksen kokoelma, valokuvaaja Mauno Mannelin.

Ajankohtaista

Puheenjohtajan mietteitä Eino-myrskyn hiljalleen laantuessa

Tästä Susikosta käy ilmi, että Metsähistorian Seuran toiminta ja metsähistorian harrastus ovat edenneet kuluvana vuonna määrätietoisesti, vakiintuneita uria pitkin. Uusia ansiokkaita kirjoja on jälleen julkaistu ja arvosteltu. Kotimaan retkellä olemme tutustuneet Osaran aukeille kasveineisiin sankkoihin metsiin ja muihin Pohjois-Suomen metsähistoriallisiin kohteisiin. Meillä oli myös edustus Islannissa syyskuussa järjestetyssä Pohjoismaisessa metsähistoriakonferenssissa. Hallitus ja työryhmät ovat jatkaneet uuden strategian yksityiskohtien hiomista. Verkkosivu-uudistus on loppusuoralla.

Ensi keväänä julkaistavan Metsä ja kuva -aiheisen Vuosiluston toimitustyö on hyvässä vauhdissa. Lisää mielenkiintoista luettavaa on pian luvassa myös Puukauppamuistoja-hankkeen taholta, kun sen myötä kertynyt runsas aineisto tullaan piakkoin julkaisemaan.

Ensi vuonna sekä Metsähistorian Seura että Suomen Metsämuseo Lusto juhlivat kahden vuosikymmenen mittaista taivaltaan. Yhteinen juhla-aretkeily ja pääjuhla järjestetään Lustossa ja lähiseuduilla kesäkuussa. Vuosilustossa tarkastellaan molempien yhteisöjen aikaansaannoksia tiiviiden historiikkien muodossa. Seuran vuosiohjelma koostuu perinteisistä kokouksista, seminaareista ja tapahtumista, joita pyrimme viettämään hiukan tavanomaista juhlavammin. Ulkomaan retki suunnataan Baltiaan. Sen ajankohta ja ohjelma ovat vielä pohdinnassa ja valmisteltavana. Pohjoismaisen metsähistoriakonferenssi järjestetään ensi syksynä Ruotsissa Lyckselessä.

Kuluvana syksynä olemme myös avanneet keskustelun reilun kolmen vuoden päästä alkavan Suomen itsenäisyyden juhluvuoden valmisteluista. Itsenäisyytemme vuosisata on ollut samalla myös metsätalouden ja metsäteollisuuden menestystarinaa. Toimialamme merkitys tasavallan itsenäisyyden vankkana kulmakivenä on syytä tuoda näkyvästi esiin juhluvuoden tapahtumissa. Metsähistorian Seuralla on tässä tehtävässä itsestäänselvä rooli, mutta emme toki toimi yksin vaan yhteistyössä monien muiden tahojen kanssa. Valmistelut on aloitettava hyvissä ajoin. Ensi kevään vuosikokouksessa meillä on jo toivottavasti alustavia suunnitelmia esiteltäviksi jäsenistölle. Hallitus ottaa vastaan hyviä ideoita ja järjestämme mahdollisuuksia keskustella tästä asiasta seuran tilaisuuksissa ja Susikon palstoilla.

Kiitän kaikkia seuran aktiiveja sekä yhteistyökumppaneita pian päättyvän vuoden aherruksesta ja saamastamme tuesta! Toivotan teille kaikille rauhallista joulunaikaa ja menestystä tulevan vuoden haasteisiin!

Tapani Tasanen, puheenjohtaja

Muistathan

ilmoittaa jäsentiedotusta varten sähköpostiosoitteesi sekä mahdolliset posti- ja sähköpostiosoitteiden muutokset: metsahistorian.seura(at)lusto.fi tai Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 Punkaharju.

Metsähistorian verkkosivut muuttavat uuteen kotiin

Metsähistorian Seuran uudet verkkosivut avataan joulukuussa osoitteessa www.metsahistoria.fi. Seuran vuosiksi 2013–2018 laaditun viestintäsuunnitelman keskeisin tavoite on nyt saavutettu.

Metsähistorian Seuran [www](http://www.metsahistoria.fi)-sivut perustettiin vuonna 1995 Suomen Metsämuseo Luston kotisivujen rinnalle. Seura on osallistunut Luston käyttämän verkkosivupalvelun kustannuksiin vuosittain. Verkkosivut ovat olleet tyylikkää ja palvelleet hyvin jäsenistöä ja myös metsähistoriasta kiinnostunutta yleisöä. Aika on kuitenkin muuttunut ja nykyaikaisia kotisivustopalveluja on tullut lisää markkinoille. Luston päättäessä siirtää sivustonsa toiselle palvelimelle Metsähistorian Seurakin joutui tekemään ratkaisun verkkosivustonsa uudistamisesta.

Metsähistorian Seura hyväksyttiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) jäseneksi vuonna 2006. Jäsenyydestä on konkreettista hyötyä seuralle, sillä TSV tarjoaa jäsenseuroille paitsi kokoustiloja myös mm. maksuttoman palvelintilan verkkosivuja varten. Seuran uudistetut verkkosivut on näin ollen rakennettu TSV:n palvelimelle. TSV:n palvelun pysyvyyden varmuus verrattuna vapaiden markkinoiden vastaavien toimijoiden palveluihin vaikutti tehtyyn päätökseen. Myös muiden seurojen hyvät kokemukset puhuivat TSV:n palvelun puolesta. Vaikka palvelintila onkin maksutonta, verkkosivujen siirtämisestä TSV:n palvelimelle ja visuaalisen ilmeen suunnittelusta tehtiin palvelusopimus. TSV hoiti seuralle myös oman verkkotunnuksen rekisteröinnin www.metsahistoria.fi.

Verkkosivujen uudistuksessa päätettiin tukeutua kaikkeen nykyisillä sivuilla olevaan materiaaliin. Toisaalta sivusto haluttiin tehdä mahdollisimman selkeäksi ja helposti selattavaksi. Ylläpidon tulee olla niin yksinkertaista, että päivitystyö voidaan tehdä itse ja toisaalta työ voidaan jakaa seuran hallituksen jäsenten kesken. Päivitykset voidaan myös tehdä nopeasti ja kustannuksissa säästää. Sivujen ulkoasun suunnittelussa otettiin erityisesti huomioon värien selkeys, tekstityypin helppolukuisuus ja kirjaimiston koon suurentamismahdollisuus. Vuodenaikojen mukaan vaihtuvalla bannerin valokuvalla sivuille tuodaan pirteyttä ja ilmennetään aktiivisen seuran dynaamisuutta.

Seuran toiminnan ajankohtaiset tapahtumat saadaan nyt vanhoihin verkkosivuihin verrattuna paremmin esiin. Tulossa olevat retket ja seminaarit näkyvät aina sivujen oikeassa laidassa, vaikka tiedonhakija liikkuisikin sivulta toiselle. Myös tilaisuuksiin valmistetut esitykset ja artikkelit tallennetaan kotisivulle. Sivuille toivotaan paljon valokuvia ja tuoreita uutisia, mutta toisaalta vakautta, jotta kaikki seuran toimintaan liittyvät keskeiset asiat ovat nopeasti löydettävissä: yhteystiedot, opinnäytepalkinnot, seuran elektroninen jäsenlehti Susikko jne.

Seuran uusien verkkosivujen suunnittelusta, toteutuksesta ja visuaalisesta ilmeestä vastasivat mediasuunnittelija Jari Loisa, järjestelmäsi-
antuntija Jani Laatikainen ja it-asiantuntija Mikko Huldin Tieteellisten seuran valtuuskunnasta. Metsähistorian Seuran puolelta verkkosivuprojektista vastasivat Jaana Laine ja Liisa Siipilehto. Metsämiesten Säätiöltä saatua, viestintään kohdistettua tukea käytettiin näiden verkkopalvelujen ostamiseen. Sivuja kehitetään edelleen ja kaikenlainen jäseniltä tuleva palaute on arvokasta.

Kotisivu-uudistus osana viestintäsuunnitelmaa

Kun Metsähistorian Seuran verkkosivujen palveluntarjoaja on nyt vaihdettu ja uudet sivut julkaistaan, on aika siirtyä viestintäsuunnitelmassa eteenpäin. Seuran hallituksen kehittämispäivän yhtenä tuloksena valmistui selkeä suunnitelma, jonka avulla pyritään kehittämään kaikkia seuran tiedotukseen liittyviä tehtäviä.

Seuran jäsenlehti Susikko on ilmestynyt elektronisessa muodossa jo kolme vuotta, vuodesta 2010 lähtien. Suunnitelman mukaan aiemmin vain painetussa muodossa julkaistut numerot pyritään siirtämään verkkoon luettaviksi. Käytännössä osa lehdistä voitaisiin siirtää verkkosivuille heti, osa digitoinnin jälkeen. Verkkoon siirtäminen ja siellä julkaiseminen edellyttää kuitenkin kunkin artikkelin kirjoittajan luvan saamisen ja valokuvien tekijänoikeuksien selvittämisen.

Susikon vanhempien artikkeleiden löydettävyyttä voidaan ennen verkkoon siirtämistäkin edistää tallentamalla artikkelien viitetiedot kotimaiseen Arto-tietokantaan. Metsähistoriasta ja seuran toiminnasta kertovat artikkelit löytyisivät paremmin Artosta kuin selaamalla lehtien sisällysluetteloa yksitellen.

Viestintäsuunnitelmaan on kirjattu myös sosiaalisen median haltuunotto seuran viestinnässä. Uusiin haasteisiin tartutaan vähitellen, mutta tällä hetkellä tukeudutaan vahvasti verkkosivuihin, jäsenlehteen ja sähköpostiliistaan.

Liisa Siipilehto
Metsähistorian Seuran viestintätyöryhmän puheenjohtaja

Seminaarit

Tervetuloa Talven selän taittajaisiin,
Metsähistorian Seuran sydäntalven seminaariin

perjantaina 14.2.2014 klo 14–17 Tieteiden talolle, Kirkkokatu 6,
Helsinki, sali 505.

YTT Kari Kekkonen esittelee väitöskirjatutkimuksensa 'Hyvää vauhtia metsätöille – Puunkorjuu ja Suomi muutoksessa' tuloksia. Hänen sosiologian alaan kuuluva väitöskirjansa hyväksyttiin Tampereen yliopistossa 26.11.2011. Kekkonen väitöskirja ilmestyi sarjassa Acta Universitatis Tamperensis. Väitöskirja on luettavissa osoitteessa <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66813/978-951-44-8572-5.pdf?sequence=1>.

Tutkimus tarkastelee metsätyön muutosta kolmesta näkökulmasta: osana yhteiskunnan kehitystä, puunkorjuun rationalisointina ja metsäkoneyrittäjien elämäntarinoita. Metsätyön vaiheet liittyvät yhteiskunnallisen metsäsuhteen perustavanlaatuisen muutokseen. Tehometsätalous pyrki 1960-luvulla muuttamaan metsät puuntuotantovälineeksi ja samalla metsäsuhte vaihtui tuotantoperustaiseksi. Metsäteollisuuden globaali kilpailu ja puuntuotannon kanssa kilpailevat metsänkäyttömuodot ovat muuttaneet suhteen markkinaperustaiseksi. Puunkorjuu on eri aikoina mukautunut toimintaympäristön muutoksiin ja rationalisointi on toiminut tämän sopeutumisen välineenä.

FT Sakari Siltala puhuu väitöskirjansa 'Puu-Valion nousu ja uho – Murtuva yhteistyökäpitalismi ja osuusaate 1982–2004' aihepiiristä. Hänen historian alan väitöskirjansa hyväksyttiin 1.11.2013 Helsingin yliopistossa. Väitöskirja julkaistaan sarjassa Historiallisia tutkimuksia Helsingin yliopistosta. Väitöskirjaa myy tekijä, tiedustelut [sakari.siltala\(at\)helsinki.fi](mailto:sakari.siltala(at)helsinki.fi).

Tutkimus tarkastelee yhteistyökäpitalismin murtumista, kilpailukäpitalismin läpimurtoa sekä osuustoiminnan roolia tässä prosessissa 1982-2004. Teos on tapaustutkimus, jossa fokus on eräässä Euroopan suurimmista metsäkonserneista ja tuottajaosuuskunnista, metsänomistajien omistamassa Metsäliitto-ryhmittymässä (nyk. Metsä Group). Tutkimus antaa uutta tietoa viennistä riippuvaisen maan historiallisesti tärkeimmän teollisuudenalan ja vahvan osuustoimintaliikkeen sopeutumisesta koko talousjärjestelmän perusteita ravistelleeseen lähiajan mullistukseen.

Puheenjohtajana seminaarissa toimii Metsähistorian Seuran puheenjohtaja Tapani Tasanen. **Kahvitarjoilua varten pyydämme ilmoittautumaan seminaariin 31.1.2014 mennessä: [metsahistorian.seura\(at\)lusto.fi](mailto:metsahistorian.seura(at)lusto.fi) (tai sihteerille 050 3669552).**

Opintomatkat ja retkeilyt

Metsähistorian Seura Koillismaalla 31.8.–1.9.2013

Osaran aukeat, Kalle Pääntalon lapsuudenkoti, Akanlahden tukinsiirtolaitos, Lapin metsämuseo ja Arktikum – pääkohteet Metsähistorian Seuran retkeilyssä pohjoisessa Suomessa. Matka suuntautui Koillismaalle, kuten Pudasjärven, Taivalkosken ja Kuusamon kokonaisuutta yleisesti kutsutaan. Retken oli suunnitellut ja sen johti seuran puheenjohtaja Tapani Tasanen. Pitkin matkaa saatiin tietoutta alueesta ja sen merkittävistä henkilöistä. Taas kerran vakuututtiin siitä, että alueen syntyperäiset ihmiset ovat omiaan selostamaan omien seutujensa asioita. Retkeläisiä oli 30.

EOA – entiset Osaran aukeat

Jopa Euroopan suurin avohakkuualue sijaitsee molemmilla puolilla Pudasjärven ja Posion rajaa. Tällä retkeilyllä liikuttiin Pudasjärven pohjoisosissa, Kouvan kylällä. Sotien jälkeen Suomen osaksi tulivat jälleenrakennus, siirtoväen asuttaminen, sotakorvausten maksaminen ja muutenkin maamme nostaminen jaloilleen. Hakkuita kohdennettiin erityisesti valtion metsiin. Pudasjärvellä ja Posiolla tuli lähes yhtenäisen hakkuualueen kooksi noin 20 000 hehtaaria. Metsien ikä edellytti niiden uudistamista. Niinpä avohakkuuta tuli 18 000 hehtaaria. Samalla keskitetyt hakkuut olivat tehokas tapa ottaa puuta ulos metsistä. Hakkuut aloitettiin vuonna 1947 alueen lounaisnurkasta. Puutavaraa irtosi yhteensä 1,2 miljoonaa kuutiometriä. Tämän jättiläisvotan viimeiset puut kaadettiin vuonna 1965. Aukeat saivat nimityksensä Metsähallituksen pääjohtajasta Nils Arthur Osarasta. Hän tuli laitoksen pääjohtajaksi vuonna 1952 hakkuiden jo olessa meneillään. Heikki Lindroos tiivisti Osaran elämänvaiheet erillisessä esityksessään.

Osaran aukeilta 17.4.1962, Pudasjärvi, Repovaara. Lusto, Jukka Valtasen kokoelma.

Alueen esitteli Metsähallituksessa vuodesta 1976 työskennellyt tiimiesimies Jorma Kouva. Hänen johdollaan käytiin kolmessa paikassa, Repovaarassa, Luokanvaarassa ja Kortepalossa. Nyt alueet ovat kaikkea muuta kuin aukeita. Jorma esitteli vuosituhaten alussa harvennettuja, vartevia metsiä. Jorma on syntynyt ja asunut lapsuutensa Kouvassa, alueen keskellä, joten hän muisti hyvin hakkuut ja kulotetut hakkuualueet. Mustia vaaroja riitti silmäkantamattomiin. Jopa riekko tuli näille tunturimaisille alueille. Alueet kylvettiin. Koneellinen maanmuokkaus otettiin käyttöön 1950-luvulla. Se oli silloin pillarilaikutusta. Parinkymmenen vuoden jaksolla hakkuu- ja ajotyöt koneellistuivat. 1940- ja 1950-luvuilla välineinä olivat justeerit, pokasaha ja kirves. Ensimmäiset moottorisahat tulivat käyttöön vuonna 1955, ensin pelkästään kaatoon. Traktoreilla alettiin korvata hevoset vuodesta 1965 alkaen.

Kun Jorma oli lapsi, Kortevaaralla oli seitsemän taloa. Kylän koulurakennus, jossa hänkin kävi kansakoulun, rakennettiin vuonna 1952. Suuret ikäluokat saatettiin koulutielle ja kouluja tarvittiin. Asukkaiden vähetessä koulu suljettiin vuonna 1975. Jorma Kouva on kylänsä paluumuuttaja; hän on asunut perheineen kotitaloaan seitsemän vuotta. Muut kylän talot ovat vapaa-ajankäytössä. Seudut perinpohjin tuntevana Kouva selosti retkeläisille rikos- ja poliisiromaaneistaan tutuksi tulleen Mauri Sariolan toimineen epäpätevänä opettajana Sarakylän Pistein kansakoulussa 1950-luvun puolivälissä. Sariola toimi nimensä kirjaimista kokoamallaan valenimellä Simo-Auli Arra. Väärentäjä mikä väärentäjä, mutta hänestä pidettiin ja oikeustieteitä lukeneen miehen opetus oli hyvää.

Kortepalon koivikko poikkeaa muuten mäntyvaltaisesta metsäkuvasta. Se on syntynyt luontaisesti kulon jälkeen. Seudut kylvettiin männiköiksi, mutta rauduskoivut lähtivät niin hyvään kasvuun, että aluetta on hoidettu koivikkona. Korkeutta merenpinnasta on kolmisenkymmentä metriä. Jorma Kouva selkä koivua vasten.

Taivalkoskelle ajettaessa sivuutettiin Iso-Syötteen tunturi hyvältä näköetäisyydeltä. Tätä 432 metriä merenpinnan yläpuolelle ylenevää huippua pidetään Suomen eteläisimpänä tunturina. Nyt sen pintaa juovittavat las-ketturinteet. Tunturin pohjoispuolella sijaitsee Syötteen kansallispuisto. Alueen erityispiirre ovat rinesuot. Taivalkoskea lähestyttäessä Matti Leikola johdatti kuulijat Kalle Päätalon tuotantoon.

Jalavan Kauppa ja Pirttikahvila

Jokijärven Kallionimeen ajettiin Taivalkosken kirkonkylän kautta. Jo tämän välin maisemat ovat tulleet tutuiksi Kalle Päätalon kuvaillessa lukuisia tulojaan ja menojaan kotiseudullaan. Jalavan kauppakin on tullut tutuksi Iijoki-sarjan sivuilla. Tämä jo vuonna 1883 toimintansa aloittanut kauppa kahviloineen vei ryhmän ajatukset vuosikymmeniä taaksepäin. Monissa huoneissa on näytteillä vanhan ajan esineistöä. Kaupassa on tarjolla vielä sotien jälkeen käytössä olleiden mallien mukaan tehtyjä, mutta tuliteriä vaatteita ja jalkineita. Tyyliä voitaneen nimittää pussihousutyyliseksi. Toki selkosten miehet laittoivat tilanteen tullen jalkoihinsa pattiinikengät ja housut olivat tormaustissa. Yhtä lailla hurrauslyyssi tuli miesten yläruppien verhoiksi jo ennen sotia. Jalavan kaupasta saa nykyään tämänkin päivän tyylin mukaisia vaatteita.

Kallioniemi

Ennen Kallioniemeä päästiin kiinni Päätalon Iijoki-sarjassa tarkoin kuvailtuihin paikkoihin, kun retkikunta ohitti Isonkummun talon ja saksalaisten rakennuttaman Hyrynsalmen-Kuusamon kenttäradan pohjan. Romppasensalmi ylitettiin siltaa pitkin. Pitkään sotien jälkeen Kallioniemeen kuljettiin kirkonkylästä tultaessa Jokijärvi ylittäen joko veneellä tai jäätä myöten.

Kalle Päätalon kirjoja lukeneelle paikat ja maisema avautuivat kuin itsestään. Niin tarkoin Kalle on piirtänyt kuvat Iijoki-sarjan sivuille. Jokijärven, Iijoen laajentuman pintaan välppäsi illansuun aurinko ja järven takana oli Hilturanta kuin käden ulottuvilla. Vasemmalla oli näköpiirissä Villinsaari. Kun kuvitteli maiseman talvisten jäiden ja lumien alle, oli helppo nähdä sielunsa silmin Jokijärveä halkova Jaamantie. Kallen kuvailemien aikojen näkyimiin eivät kuuluneet Kallioniemen puolella olevat maantiet. Silloin pihalta alkoivat metsät ja suot.

Kallioniemeen ja sen asukkaiden elämiseen johdatteli Tuomo Horsma. Hän oppi tuntemaan Kallen itsensä ja tienoo on hänelle tuttu niin kuin kotiseuduillaan liikkuvalla vain voi olla. Ensin viivähdettiin Kallioniemen vanhassa pirtissä. Paikkaansa hakevan uunin vaiheet tulivat selviksi. Uudella puolella perehdyttiin lisää Kallen vanhempien, Herkon ja Riitun sekä heidän kattilakuntansa vaiheisiin. Huonekalut olivat sijoillaan kuin väki olisi ollut vain käymäselältä poissa kotoaan, vaikkapa konnunteossa. Lattialla seisoivat kuusijalkainen keinutuoli ja joku sitä kokeilikin. Jo Kallen aikoihin se keinui huonosti. Olipa ovensuun naulassa Kallen reppu sisällään ne tarpeet, joiden kanssa hän tuli rintamalta siviiliin.

Retkeläiset pääsivät yön vanhoiksi Kallioniemen lähistöllä olevassa Saijan lomakartanossa. Ilta- ja aamun kiilaruokana oli leipäjuusto ja hillat. Hillat olivat ylintä herkkua, jota Riitu aikoinaan saattoi ajatella kotiväelleen ja

vierailleen. Kallen puoliso, Riitun minna, taas ei sietänyt hilloja niiden sementen takertuessa hampaisiin. Asiasta oli rottitua riita, kun Kalle kävi näyttämässä nuorikkoaan Kallioniemessä. Tämänkertaisen retkeläisten illan Saijanniemessä kruunasi savusauna. Eikä saunassa ollut tikkua...

Retkeläiset Kalle Päätalon syntymäkodin, Kallioniemen pihalla. Rakennuksen oikea pää on vanha pirtti ja taaempänä oleva osa on uusi pirtti. Taustalla Jokijärvi.

Tukinsiirtolaitoksen alkupää Yli-Kitkajärven Akanlahdessa. Ovien takana on tukkien kuljetin. Kuljetin päättyy rakennuksen korkeimmalla kohdalla, jossa tukit työntyvät uittoränniin veden kuljetettavaksi. Niinpä tällä siirtoradan korkeimmalla kohdalla on keinotekoinen vedenjakaja.

Vedenjakajien yli

Aamusella asetuttiin bussiin ja päivän mittaan nousiin yli kahdenkin vedenjakajan. Omin päin perehdyttiin tukkien siirtolaitokseen Ala-Kitkajärven rannalla Akanlahdessa. Kitkajärven vesistön varsilla hakattiin puutavaraa, mutta tämä vesistö juoksuuttaa vetensä itäänpäin, nyt itärajän takana olevaan Paanajärveen ja edelleen Venäjän puolella olevaan Pääjärveen. Puut piti saada kohti Pohjanlahtea. Parin kilometrin päässä

olevalta Livojärveltä lähtee Livojoki kohti Pohjanlahtea, mutta välissä on vedenjakaja. Puutavara piti saada sen yli. Aivan Kitkajärven rannasta alkoi kuljetin, transportti, joka nosti puutavaran vedenjakajan yläpuolelle. Muutama metri riitti. Kuljetin yläpäästä, laitoksen korkeimmalta kohdalta lähti etelän puolelle kallistuva tukkiränni. Ränniin pumpattiin vettä, jotta alamäen alkupäähän tulleet puut saivat kyytiainetta alleen. Yli-Kitkajärven ja Livojärven välinen matka on parisen kilometriä.

Kuljetinlaitteiston suojaksi on rakennettu laudasta noin sata metriä pitkä rakennus. Laitteita pääsee tarkastelemaan rakennukseen omalla vastuulla. Pumppauslaitteista oli enää rippeet jäljellä. Transportti ja rännin alkupää olivat kuin käyttökunnossa vieläkin. Nykyään laitoksen lähellä oleva maantie katkaisee rännin.

Arktikum ja Tiedekeskus Pilke

Kitkajärven rantamilta suunnattiin kohti Rovaniemeä. Posio on ylävää seutua ja näyttää ainakin etelän ihmisen silmissä täydeltä Lapilta. Matkalla Rovaniemelle siirryttiin suurten, Pohjanlahteen laskevien jokien vedenjakajan yli Kemijoen avariin laaksomaihin. Matkalla kuultiin Seija A. Niemen esitelmä koivun kulttuurihistoriasta. Rovaniemellä tutustuttiin Arktikumiin. Tässä kokonaisuudessa esitellään arktista elämää koko pohjoisella pallonpuoliskolla ja vaeltaen ajassa varhaisesta kivikaudesta näihin päiviin. Vitriinissä on pronssisen, valetun kirveen mallin mukaan huipputarkasti työstetty kivikirves. Kirveeseen on pitänyt tehdä jopa koro-ke, joka vastaa metalliesineen muotin jättämää jälkeä, vaikkei sillä ole mitään tarkoitusta kiviesineessä. Viime vuosikymmenistä muistutti vaikkapa pohjoisen kirkonkylän kahvila jukeboxeineen ja limsavalikoimineen.

Tiedekeskus Pilke on metsäalaa esittelevä näyttely, jossa pääpaino on tämän päivän metsätaloudessa, sen merkityksessä ja välineistössä. Esimerkkinä voi mainita vaikkapa laserkeilauksen, joka kuuluu tämän päivän metsien arviointiin. Menetelmästä saa Pilkkeessä häivähdyksen, kun seisahda merkitylle paikalle ja tarkastelee oman vartalonsa muotoja laserkeilattuna havainnekuvana.

Lapin metsämuseo

Lapin metsämuseo keskittyy hieman vanhempaan metsätalouteen. Alueella on useita rakennuksia eri puolilta Pohjois-Suomea. Esinekokoelmat on koottu kokonaisuksittain niin savottakämppeihin kuin ulkorakennuksiin. Lähes kaikkiin hakuiden ja metsänhoitotöiden työvälineisiin sekä uittoon kuuluvat työkalut ja tarvikkeet ovat näkösällä. Lisäksi voi tarkastella kuvia, jossa metsien miehet ja naiset ovat sekä töissä että vapaa-ajan vietoissa.

Lokomo metsäoja-aura 1950-luvun lopulta sopisi hyvin koko MERA-kauden symboliksi. Näillä ja vastaavilla laitteilla vallattiin märkiä turvemaita kasvuisiksi metsiksi.

Lanko-Pekka esittelee takanaan olevia N. A. Osaran muotokuvia. Suurempi, 'Osara on puhunut' on Tapani Raittilan työ vuodelta 1969. Pienempi, osin Pekan olkapään peittämä työ on Olavi Hurmerinnan 'Osara puhuu' vuodelta 1980.

Museon kahviossa oli esillä kaksi muotokuvaa N. A. Osarasta. Ne esitelti Pekka Lanko. Niistä vanhempi, Tapani Rantalan maalaama, on vuodelta 1969. Työn nimi on 'Osara on puhunut'. Osaran taustana olevan maiseman sanotaan olevan yhteismetsän palanut taimikko Ivalossa. Metsähallituksen maita se ei ole. Työ on luonnonsuojelijoiden maalautama. Lanko-Pekka ja Tapani ovat veljekset. Toinen työ, 'Osara puhuu', on vuodelta 1980 ja se on Olavi Hurmerinnan maalaama. Maisema on Kursungista, Kemi Oy:n mailta. Paikan etsi taiteilijalle Matti Ahonen. Taulu julkistettiin Pohjanhovissa.

Antti Koskimäki

Heikki Lindroos, N. A. Osara ja Osaran aukeat

Heikki Lindroos kertaili Nils Arthur Osaran (1903–1990) vaiheita ja hänen vaikutustaan aukkojen syntyyn – tai pikemminkin sitä, että hän oli vain yksi toimenpanija sen suuren puutavaramäärän hankinnassa, jolla Suomea nostettiin jaloilleen raskaiden sotavuosien jälkeen. Pohjois-Suomen suuret avohakkuut oli aloitettu kolme vuotta ennen Osaran tuloa Metsähallituksen pääjohtajaksi. Taustalla vaikutti valtioneuvoston vaatimus lisätä työllisyyden nimissä hakkuita. Keskitettyjen hakkuuohjelmien käynnistymisen päätekijöinä olivat professori Vilho Lihtonen ja Perä-Pohjolan piirikuntakonttorin arviomistoimiston johtaja, eräkirjailija A.E.Järvinen. Lindroosin esitystä taustoitti Osaran henkilöhistoria N. A. Osara – Metsällä on pitkä muisti.

Osara ei aikunut kirjoittaa omia muistelmia. Hän ja professori Kullervo Kuusela keskustelivat jo 1980-luvulla NAO:n, kuten Osaraa usein kutsuttiin, tehtävistä talouselämän ja metsätalouden vaikuttajana yhteensä 13 tuntia nauhurin ollessa päällä. Kullervo pyysi Heikkiä kirjoittamaan Osaran historian. Alun perin tehtävään oli ajateltu Ukko Rummukaista, mutta hänen kuolemansa vuoksi kirjoitustyö ei edennyt ajatusta pidemmälle. Niinpä kirjan kirjoittajiksi on merkitty Kuusela ja Lindroos. Kullervokin kuoli juuri ennen kirjan julkistamista. Kirjan hän kuitenkin ennätti nähdä valmiina.

Osara haki koko toimintansa ajan keinoja tehostaa toimintaa. Esimerkkinä olivat jo kärry- ja rekilaskemat talvisodan aikana. Jatkosodan vuosina NAO toimi kansanhuoltoministeriön puu- ja polttoaineosaston päällikkönä sekä ministerinä Edwin Linkomiehen hallituksessa. Osaran vastuulla oli polttopuuhuolto ja välillisesti myös teollisuuspuun riittävyys. Vaikka Osara oli monipuolinen metsänhoidon ja metsätalouden vaikuttaja, hän ei kuulunut vuonna 1948 julkaistun harsintajulkilausuman allekirjoittajiin. Henkisesti NAO oli sen takana, mutta Tapion johtajana katsoi paremmaksi olla sitoutumatta julkilausumaan. Merkittävä käänne Osaran uralla oli viraltapano Metsähallituksesta vuonna 1960. Hän oli toiminut liikemiesmäisen suoraviivaisesti myös Metsähallituksen pääjohtajana ja ylittänyt omavaltaisesti ja valtionhallintoon sopimattomalla tavalla varojen käytön rajoja, toki metsätalouden etua ajaen. Seuraava tehtävä FAO:n metsäosaston johtajana teki hänestä 'maailman metsäjohtajan' ja lisäsi hänen kansansuosiotaan tavalla, jonka kerrotaan hermostuttaneen Urho Kekkosta – presidentinvaalit olivat lähestymässä, eikä 'mustia hevosia' tarvittu.

Matti Leikola, Kalle Päätalosta

Kalle Päätalo syntyi vuonna 1919. Kalle joutui ansiotyöhön niukkuuden keskellä jo nuorena. Haave kirjailijaksi ryhtymisestä oli vahva. Kalle tilasi itselleen Mika Waltarin kirjan 'Aiotko kirjailijaksi' pyrkimystensä tueksi ja oppaaksi. Vuonna 1939 taidot saivat tunnustusta palkinnolla Nuoren voiman liiton kirjoituskilpailussa. Seurasivat pitkät sotavuodet haavoittumisineen. Savottatyöt vaihtuivat rakennustöihin, samalla intohimoisella ahkeruudella niihinkin asettuen. Kotipaikka oli Messukylä. Kalle opiskeli päivätyön ohella rakennusmestariksi ja valmistui vuonna 1947. Ensimmäinen kirja, 'Ihmisiä telineillä', ilmestyi vuonna 1958. Vasta neljäs kustantaja, Gummerus, otti kirjan kustannettavaksi. Kalle jättäytyi vapaaksi kirjailijaksi rakennusmestarin ammatista vuonna 1963.

Jo arkisen työn kuvaaminen vaati Kallelta rohkeutta. Vuonna 1960 ilmestyi vielä lähempänä Kallen elämänpiiriä oleva kirja 'Koillismaa'. Siitä alkoi viiden kirjan sarja, joka ulottui 1920-luvulta 1960-luvulle. Kirjojen Kauko Sammalsuon tunnistaa selkeästi Kalleksi. Päätalon kirjat herättivät ensin myönteistä ja odottavaa kiinnostusta. Sarjan kolmannen osan ilmestyttyä arviot olivat murskaavia. Kaikesta huolimatta Päätalo aloitti vuonna 1971 uuden kirjasarjan. Siitä tuli kirjailijan omaelämäkerta. Hän kuvasi yksityiskohtaisen

avoimesti oman elämänsä – lähes samalla tarkkuudella, jolla kuvattiin metsä- ja uittotyöt.

Koillismaa-sarja käsitti lopultaan 26 paksua nidettä. Painosivuja tuli yhteensä yli 16 000. Jos kriitikot suhtautuivatkin nuivasti Päätaloon, kansa otti hänet omakseen. Iijoki-sarjan kirjojen ensipainokset olivat satatuhantisia. Kaikkiaan kirjoja on painettu yli miljoona. Kalleen oli monen suomalaisen helppo samaistua. Hän edusti arjen historiaa. Sarjojen ohella Päätalo kirjoitti kymmenen muuta kirjaa. Kaksi niistä kertoi Vikke Nilon elämästä, jopa veijarimaisen ja vapaan miehen vaiheista. Yksi oli itse asiassa osa Iijoki-sarjaa; Kalle kertoi eri nimellä yhdestä jatkosodan vaiheestaan. Viimeiset romaanit olivat täysiä fiktioita. Lisäksi Päätalo julkaisi vielä vuonna 2000 metsästysaiheisen novellikokoelman 'Selkosten viljastaja', joka koostui Rakennustaito-lehdessä 1960-luvulla julkaistuista tarinoista. Se kertoo Usko Limityksen ja hänen ystävänsä Juuson huumoripitoisista eräkokemuksista.

Kalle Päätalolle myönnettiin Pro Finlandia -mitali, hän sai professorin arvonimen ja hänet vihittiin kunniatohtoriksi Oulun yliopistossa. Kansiin tuli 40 kirjaa. Kalle Päätalo kuoli vuonna 2000.

Seija A. Niemi, Koivun kulttuurihistoriaa

Seija A. Niemen esitys perustui hänen lisensiaattityöhönsä Turun yliopistossa. Työn koko otsikko on 'Suomalaisen metsäluonnon lukutaidon historiaa – ihmisen ja koivun muuttuva suhde Suomessa 1730-luvulta 1930-luvulle'. Esitys alkoi koivujen esittelyllä ja tulosta Suomen alueelle. Kaskeamisen merkitys koivun leviämiseen ja säilymiseen tuotiin selkeästi esiin. Koivun käyttö eri tarkoituksiin huonekaluista piiskaan ja koivusokeriin käytiin lävitse. Symboliarvokin vaikkapa runoudessa ja Suomen kansallispuuna sai osansa. Koivun osat suorasta runkopuusta oksantynkiin ja tuoheen asti eriteltiin. Mahlakin on ollut käyttöainetta ja nyt kaupallistakin raaka-ainetta. Runsaiden hyötyjen ohella on koivulla haittojakin, muun muassa siitepölyn aiheuttama allergia.

Ensimmäisen yliopistollisen tutkimuksen maassamme teki tietävästi Pehr Kalm oppilaansa kanssa vuonna 1759. Kalm oli jo tätä ennen tehnyt tutkimusmatkan Pohjois-Amerikkaan, jossa sielläkin koivu oli tärkeä raaka-aine. Kalmin ohjaama ensimmäinen väitöskirja, Anders Chydeniuksen laatima, käsittelee amerikkalaisia tuohiveneitä.

Koivun arvostus on vaihdellut. Ennen teollistumista koivun käyttö oli runsasta ja monipuolista. Sahateollisuuden nousun myötä 1880-luvulla ja uudelleen 1950-luvulla koivua alettiin pitää jopa rikkaruohona. Viime vuosisadan alussa vaneriteollisuuden kehittyminen ja kasvu toi koivun uuteen arvostukseen. Nykyään metsien hoidon yhtenä tavoitteena on monimuotoisuuden turvaaminen ja koivu on siksikin suuressa arvossa.

Lanko-Pekka hoon päältä

Pekka Lanko johdatteli matkalaiset Lapinmaan tunnelmiin omaa pohjoista puheenparttaan käyten. Monet kiinnittävät huomiota H-kirjaimen käyttöön, hoon päältä puhumiseen. Siinä on monta tapaa puhujan kotiseudusta riippuen, totesi Lanko-Pekka. Pekka antoi hyvän neuvon käyttäen esimerkkinä pastillia, jota etelässä kutsutaan mynttoniksi. Pekka kehotti sanomaan niin kuin rasiassa seisoo: mynthon. Näin saa useimpien sanojen hoot paikalleen. Myös pitkän juoksun nimen voi sanoa kuten se kirjoitetaan: marathon.

Pohjoismainen metsähistorian konferenssi Reykjavikissa Islannissa 11.–14.9.2013

Tämänvuotinen pohjoismainen metsämuseoiden ja metsähistorian seurojen konferenssi pidettiin Länsi-Islannissa Reykjavikin ympäristössä syyskuun puolivälissä. Edellinen kokoontuminen Islannissa oli vuonna 2007. Nyt ohjelma oli kolmipäiväinen pääteemana ulkomaisten puulajien käyttö metsityksessä. Kaksi päivää oli varattu retkeilylle erilaisiin historiallisiin ja metsällisiin kohteisiin ja keskimäinen päivä seminaarille. Näkökulmia oli valittu kolme: historiallinen, taloudellinen ja ekologinen. Islantilaiset järjestäjät olivat kutsuneet mukaan edustajia myös Färsaarilta, Irlannista, Skotlannista ja Kanadasta. Konferenssin kieli oli siten englanti, mutta siellä puhuttiin kuitenkin useita muitakin kieliä, jopa ranskaa, koska kanadalaiset vieraat olivat Québecistä. Suomalaisista Luston, Metlan ja Metsähistorian Seuran edustajista konferenssiin osallistuivat Markku Rauhalampi, Seppo Ruotsalainen, Björn Finne, Marju Lehonkoski, Pekka Lehonkoski, Helkamari Knaapi ja Eero Knaapi. Isäntämaan väkeä osallistui yhdeksän henkeä, pääasiassa sikäläisestä Metsähallituksesta. Tanskalaisia oli mukana viisi, ruotsalaisia 11, norjalaisia 13, Kanadasta kolme, sekä Skotlannista, Färsaarilta ja Irlannista yksi henkilö.

Matkantekoa suunniteltiin jo alkutalvesta 2013. Ensimmäistä Islannin-reissua valmistellessa päätin hankkia Lonely Planetin ja Mondon Islanti-kirjat, joista kevään mittaan perehdyin monipuolisesti etukäteen retkikohteisiin.

Borgarnesin Saga Center

Matka alkoi keskiviikkona 11.9. aamuvarhaisella, kun lähdimme Punkaharjulta kohti Helsinki-Vantaan lentokenttää. Lento Keflavikiin kesti kolme ja puoli tuntia. Aikaerosta johtuen olimme vielä iltapäivän päätteeksi perillä ja tavarat saatuamme nousimme bussiin kohti Reykjavikia. Jo lentokoneen laskeutuessa oli silmiinpistävä maankamaraan autuus, tunne vain voimistui bussin ikkunasta. Ei puun puuta missään. Pintakasvillisuuden muodostivat jäkälät ja sammaleet, paikka paikoin varvikkoa, joku yksittäinen lyhyenlääntä pensas. Näin metsien keskeltä Suomesta lähteneenä saari Atlantilla alkoi vaikuttaa karun mielenkiintoiselta. Kirjallisuus kertoo Islantia

asuttamaan tulleiden norjalaisten viikinkien saapuneen 800-luvun lopulla runsaspuustoisille saarille. Mitenkäs tässä nyt näin kävi? Mieli kysymyksiä täynnä ajoimme tunnin matkan Keflavikin kentältä kohti 200 000 asukkaan Reykjavikia. Miellyttävää jälleennäkemisen riemua oli ilmassa, kun tapasimme skandinaavisia metsähistorian ystäviämme jo Grand Hotellin aulaan. Pikaisen majoittumisen jälkeen ohjelmassa olikin jo illallinen hotellin ravintolassa. Kävelimme vielä hämärtyvässä illassa Laugardalin kasvitieteelliseen puutarhaan. Tihkusateessa kuuntelimme tarinaa puutarhan 5000 kasvista. Pimeys valtasi puutarhan ennen kuin pääsimme kunnolla alkuun, ja monet sen puuasteista jäi näkemättä. Joitain havaintoja saattoi tehdä harvakkossa katuvalaistuksessa, valokuvaamista oli turha ajatella.

Torstain ohjelma alkoi tuulussa ja auringonpaisteessa. Islannista jäikin käsitys, että siellä tuulee aina, ja usein rajusti. Tuulen voimaa ei kannattanut vähätellä, se saattoi tuivertaa isonkin miehen nurin kadulla hetkessä. Seuraavalla viikolla nimittäin myrskytuuli rullasi 100 m maantiesfalttia tiensivuun. Toisaalta oli hauska huomata islantilaisten menevän ulos keliin kuin keliin, myös perheiden lapsineen. Nousimme hotellilla bussiin ja alkoi retkeily Borgarnesiin koko Islannin saaren kiertävää valtatieä 1 pitkin. Ensimmäinen etappi oli pituudeltaan noin 70 km. Matkan puolivälissä alitimme Atlantin merenlahden Hvalfjarðargöng-tunnelia pitkin, joka on hieman alle 6 km pitkä. Tunnelin syvyyksiin matkatessa oli aikaa pohtia rakenteiden kestävyyttä, yläpuolella kun oli muutama kymmenen metriä laavasta syntynyt merenpohjakalliota ja saman verran merivettä vielä päälle. Komeiden rantalaitumien ja pikkukylien jälkeen saavuimme Borgarnesiin ja siellä kohteenamme oli Settlement Centre ja Saga center eli asutusmuseo. Museossa tutustuimme viikinkien asutushistoriaan niistä kertovien saagojen merkeissä. Islantilaiset ovat tallentaneet ikivanhat sukuuettelot ja asutustiedot hyvin tarkkaan, ja henkilöhistoriaa tunnetaan 1200 vuoden takaa. Museokaupassa jaettiin jokaiselle digitaalinen äänentoistolaitte kuulokkeineen ja laitteeseen sai valita kielen, myös suomen. Näyttelyt piti kiertää ja kuunnella järjestyksessä, eikä niissä ollut sanaakaan tekstiä, vain hämärät käytävät joissa vitriineihin oli aseteltu esineitä, pienoismalleja ja taideteoksia. Esitys oli kattavuudessaan mielenkiintoinen, joissakin sukuuetteloissa tarpeettoman pitkä ja suomalainen naiskertoja kuivan lakoninen kuvaillessaan viikinkien verisiä taisteluja.

Tarinoita Snorrastofasta Thingvellirin

Matka jatkui sisämaata kohti puolen tunnin ajomatkan päähän Skorradalurin valtion metsiin, jonne saavuimme teitä 50 ja 508 pitkin. Kun pienimmät tiet vastaavat Suomessa metsäautoteitä, linja-auton kuljettajalta vaadittiin tarkkuutta auton käsittelyssä. Jos matkanopeudet jäivät vaatimattomiksi, näkymät olivat sitten sitäkin komeampia laaksojen pohjalla sijaitsevista järvistä aina lumihuippuisille vuorille. Stalpastadirissä näimme ensimmäisen kerran oikeita puita suuren metsikön verran ja kuuntelimme isäntien kertomuksia eri puulajien löytymisen haasteista. Metsässä maaperän viljavuus oli silmiinpistävä, rehevä multa pohjusti kasvualustaa paksult. Näimme kohteella pystykarsittuja pihta- ja lehtikuusikuvioita,

joissa ensiharvennusten ajourat ja tuoret kannot muistuttivat yli satavuotisten sinnikkäiden yritysten tuottamasta ensimmäisestä sadonkorjuusta. Söimme maittavan keittolounaan aukealle rakennetulla taukopaikalla, lammassoppaa ja pannukahvia nuotiolla keitettynä. Evästys oli kautta koko retkeilyn ajan ehdottomasti ensiluokkaista, vieraat oli huomioitu runsaalla tarjoilulla. Iltapäivä alkoi matkalla Snorrastofaan, joka sijaitsee 110 km:n ajomatkan päässä Reykjavikista koilliseen. Täällä islantilainen kansalliskirjailijaksikin mainittu kylänvanhin, historioitsija ja saagojen kirjoittaja Snorri Sturlusson asui 1200-luvulla. Snorrastofa on kulttuuri- ja keskiaikakeskus, joka vaalii Snorrin perinnettä hänen kotipaikallaan. Kulttuurikeskuksessa on modernit tilat, tutkimus-, näyttely-, kirjasto- ja myymälätiloja sekä kirkko. Hauskoja yksityiskohtia riitti, Snorrin kuumen lähteen lämmittämä kylpyallaskin oli jäljellä. Kirkossa kuuntelimme Sirgrun Thormarin ilmeikkään opastuksen Snorrin saavutuksista, jonka jälkeen tutustuimme kirkon alakerrassa Snorrista kertovaan näyttelyyn. Matka jatkui kohti Thingvellirin kansallispuistoa.

Päivän aikana erinomainen oppaamme, Islannin Metsähallituksen osastopäällikkö tri Thröstur Eysteinnsson kertoi mielenkiintoisia tarinoita niin Islannin historiasta kuin metsien vaiheista. Kertomuksensa aluksi Thröstur kertoi viikinkien ihastuneen Islantiin juuri sen runsaiden rannikkometsien vuoksi, mikä herätti lähinnä hilpeyttä kuulijakunnassa, joka bussin ikkunasta näki loputtomiin puuttomia kivikoita ja jäkälikköjä. Suojaisissa merenrantalahdissa löytyi aikanaan viikinkikylille luontaisia rakennuspaikkoja runsaiden kalavesien ja kauppareittien ääreltä, ja kirveenkoskemattomat lähimetsät tarjosivat runsaasti rakennus- ja polttopuuta. Aikaa myöten kuitenkin väkimäärä kasvoi, hyvistä asuinpaikoista alkoi tulla pulaa ja riitaa, metsien määrä väheni ja niiden tila heikkeni. Perheille hakattiin tai kaskettiin metsästä pelto- ja laidunmaata arviolta 10-20ha:n kokoisia aukkoja, joita lampaiden ylilaidunnus köyhdytti nopeasti. Muutaman vuosisadan

kuluttua ensimmäisten irlantilaisten, skotlantilaisten ja norjalaisten saapumisesta metsänpuute alkoi olla jo yleistä. Jäljellä oli vain lyhyttä koivikkoa, meikäläisittäin Lapista tuttua matalaa jokivarsi- tai tunturikoivua. Thröstur kertoi työssään etsivänsä alkuperäisistä koivikoista parhaita yksilöitä kantapuiksi, muttei ole vielä löytänyt yhtään. ”Olisin tyytyväinen, jos löytäisin yhdenkin kolmemetrisen suoran koivun”, hän totesi lakonisesti bussin mikrofonin. Metsien nopeaan häviämiseen vaikutti myös runsaiden tuulien ja sateiden synnyttämä voimakas eroosio, ja osaltaan maaperän vulkaaninen toiminta. Kun polttopuu väheni, siirryttiin vaivalloisempaan turpeenpolttoon lämmityksessä ja ruuanlaitossa.

Pitkän aikaa vain varakkaimmilla oli mahdollisuus kalliin tuontipuun hankkimiseen rakennustarpeiksi. Niinpä kiveä ja turvetta käytettiin yleisesti rakennusmateriaaleina. Vaihtoehtoisesti puuta saattoi hankkia meripuista, joiden liikkeet olivatkin oma tarinansa. Merivirrat ovat nimittäin tuoneet Islannin saarten rannoille huomattavat määrät ajopuita, pienen määrän eksoottisia puuyksilöitä jopa tropiikista asti. Määrällisesti merkittävin osa on tullut kuitenkin Islannin pääsaaren pohjoisosiin Jäämeren virtausten mukana Venäjältä. Thröstur kertoi kuinka muinoin Kuolan niemimaalta ja Pohjois-Siperiasta Jäämerelle virtaaviin jokiin kaatui rantapenkkojen sortuessa suuria petäjiä, kuusia ja lehtikuusia, jotka veden virtaus kuljetti avomerelle. Talven tullen puut jäätyivät kokonaisina kiintojäähän, ja keväällä merivirtojen viemänä ajelehtivat jäälauttojen mukana avomerelle. Vuosien kuluessa puut kulkeutuivat tuhansien kilometrien päähän Islannin rannikolle. Rannikon puunkerääjät hakkasivat löytämänsä puut jäästä irti kirveellä ja veistivät tai myöhemmin sahasivat niistä lautoja ja lankkuja. Kokonaisten puiden määrä väheni 200-300 vuotta sitten, ja jään mukana alkoi ilmestyä hakattuja tukkeja. Kun Venäjälle alkoi Neuvostoliiton aikana tulla teitä ja autoja, ajopuut loppuivat Islannista miltei kokonaan. Nyttemmin on rannikolle ajautunut Venäjältä taas kokonaisia puita, mikä omalla tavallaan kertoo venäläisen puunjalostuksen muutoksista.

Thröstur jatkoi, ettei kotimaisia hyviä puulajeja yksinkertaisesti ole jäljellä Islannissa, siksi maa on ollut täysin tuontipuiden varassa, myös metsityksessä. Varsinaisen metsittämisen Islannissa voidaan sanoa alkaneen 1811-1836 tanskalaisen kauppias ja varustaja Hans Baagoen kokeellisilla männyn, kuusen, koivun ja pihlajan istutuksilla. Puuntaimia kerrotaan istutetun 1200 kpl. Osa puista kuoli jo taimena, osa käytettiin eri tarkoituksiin nuorena, ja puista ei jäänyt yhtään henkiin 1900-luvulle tultaessa. 1880-1890-luvuilla oli toinen kokeilukausi, mutta kasvatustulokset olivat edelleen huonoja. Nyt asialla oli islannissa asunut Georg Hans Schierbeck, reykjavikilainen lääketieteen tohtori, joka oli mm. perustamassa Islannin Kasvitieteellistä yhdistystä. Hänen istuttamistaan puista on edelleen ainakin yksi hengissä, ruotsinpihlaja, jota sanotaan Reykjavikin vanhimmaksi puuksi. Se on istutettu vuonna 1884. Tässä vaiheessa ymmärrettiin jo hakea taimia ja siemeniä vastaavilta kasvupaikoilta Skotlannista ja Norjasta, mutta näidenkin menestys oli heikko. 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä seurasi kolmas vaihe metsityksessä, kun tanskalaiset isäntämaan laivanvarustajat huolestuivat heille tärkeän tukikohtasaaren heikosta tilasta. Polttopuuntarve oli huutava niin koti-

talouksissa kuin höyrykoneissa. Oppaamme kertoo jopa lapsikuolleisuuden olleen suurta, kun köyhissä kotitalouksissa ei ollut puuta edes vedenkeittoon. Varustajat olivat yhteydessä Kööpenhaminan yliopistoon ja hakivat sieltä oppia Islannin metsityksen uudelleen aloittamiseen. Tällöin Islantiin perustettiin ohjelma, jonka pohjalta perustettiin taimitarhoja, istutuskokeita ja neuvontaa. Ensimmäiset laajamittaiset istutukset aloitettiin mm. pohjoiseen Akureyrin alueelle. Näillä kertomuksilla Thröstur aloitti metsähistoriallisen katsauksen, joka jatkui sitten lauontain konferenssiluennolla.

Matka Reykholtista Thingvellirin kansallispuistoon oli matkalaisille varmasti ikimuistoinen kahdestakin eri syystä. Kun laakson pohjalla maantie oli aluksi hyvää asfalttietä, kutistui se ylängölle noustessa yhä pienemmäksi ollen vuorten välisellä ylängöllä ainoastaan heikon mökkitien kokoinen. Oikeastaan tie oli laavakentille kaivinkoneella tasattu kiviröykkiöiden reunstama ura, jossa kääntö- tai peruutusmahdollisuudet bussilla olivat olemattomat. Onneksi vastaamme ei tiellä tullut ketään kahteen tuntiin.

Kavutessamme bussilla vaivallisesti yhä ylemmäksi laavakenttää ihailimme auto vasemmalla puolella vuorenrinteiden lumisateita, oikealla puolella taas rinteille paistoi aurinko ja sulatti valkoisen lumen mustan laavakiven päältä. Maisema oli erikoisen mustavalkoinen lumen ja jään vastavuoroisuudesta, jossa vihreä jäkälä muodosti värikkäitä läikkiä. Ylängön huipulla olikin sitten tiellä lunta pöykissä reilummanpuoleisesti ja bussin liike hyytyi lumeen. Hätäisimmät ihmettelivät jo ääneen kartan tietä, joka oli vain katkoviivaa eli polkumerkintä. Lupsakalle irlantilaisystävällemmekin maistui ristinmerkin saattelena ryyppy skottilaista, vaikka hän mainitsi sen olevan kokolailla anteeksiantamaton synty irlantilaiselle. Kuljettaja peruutti bussin rauhallisesti muutaman kymmenen metriä taaksepäin, ja otti uuden vauhdin päin penkkaa. Tällä kertaa pääsimme lumesta läpi runsaiden aplodien säestämänä. Vastaa tuli seuraava mäki ja lumipenkka, nyt kahta korkeampi. Jo näyttivät bussin mahdollisuudet heikoilta, varmalta näyttivät vain tienaukaisutalkoot. Kanadalainen vanhempi herra totesi selvittäneensä ennen reissua, ettei Islannissa tarvitse kuin soittaa puhelimella numeroon 112 ja kertoa olevansa pulassa, niin helikopteripartio noutaa hädänalaisen paikasta kuin paikasta. Joku tokaisikin tähän että kuinkas bussilastillisen? Hirtehisen huumorin saattelena kuljettaja painoi reippaalla kaasulla vasten penkkaa lumen täyttämällä tiellä, ja pitkän ruopimisen jälkeen pääsi kuin pääsikin läpi. Aplodit raikuivat bussissa. Helpotuksen huokaus pääsi kuin yhdestä suusta, kun huomasimme olevamme laavaylängön ylimmällä huipulla, ja alamäki alkoi. Vaan lunta oli satanut myös jyrkkään alamäkeen, huomasimme kuljettajan olevan nyt uudenlaisen ongelman edessä. Jos auto liukuu lumessa vinoon kapealla ja jyrkällä tiellä, ei sitä pysty peruuttamaan takaisin tielle. Melko hiljaisina bussilastillinen metsähistorian ystäviä seurasi kuljettajan tarkkaa työskentelyä ratissa, kun hän hiljalleen jarrutellen lasketteli autolla läpi lumidyyrien jyrkkää alamäkeä. Lumen loputtua tieltä oli vihdoinkin aika huokaista, selvittiin tästäkin. Paikalliset kertoivat myöhemmin, että ylängölle voi sataa lunta pahimmillaan metri päivässä, kun merellinen kostea ilmamassa jäähtyy noustessaan vuortenrinteitä ylös ja sataa runsaana lumena.

Saavuimme Thingvellirin kansallispuistoon Thingvallavatn-järven pohjoispäähän illansuussa ja metsänreunassa meitä odotti jälleen isäntien järjestämä herkullinen välipala, lohi- ja savulihaleipiä runsailla lisukkeilla. Metsä oli jyrkän kalliorinteen reunalla sijaitsevaa istutettua lyhyehköä vuorimäntyä ja pihtoja aution kivierämaan keskellä. Alueella on myös alkuperäisiä koivikoita. Thingvellir tarkoittaa Parlamentin tasankoa, jossa maailman vanhimmaksi kerrottu yhteisiä sääntöjä ja lakeja säättävä hallintoelin aloitti 930-luvulla jatkaen aina vuoteen 1798. Varsinainen kokouspaikka on edelleen tunnettu mäenrinne, johon on tehty puurunkoinen lava penkkeineen juhlallisuuksia varten. Retkeilijöiden ryhmäkuva otettiin alueen esittelyn jälkeen juuri tällä ikivanhalla kylänvanhinten ja lainsäätäjien kokouspaikalla. Samassa paikassa – ja varsin kehnossa säässä – Islanti julistautui itsenäiseksi tasavallaksi toisen maailmansodan aikana amerikkalaisten miehityksen keskellä 17.6.1944. Yhteys Eurooppaan, Saksan miehittämään Tanskaan oli ollut jo vuosia heikkoa. Thingvellirin kansallispuisto oli perustettu jo vuonna 1928 ja se on kuulunut vuodesta 2004 Unescon Maailmanperintökohteisiin. Alueen uusi komea opastuskeskus oli saapuessamme iltamyöhällä valitettavasti jo kiinni. Ajoimme seuraavaksi muutaman kilometri päähän Vinaskogarin metsään ja Ystävyyslehtoon. Kuunneltuamme lyhyen esityksen alueen metsityksen historiasta jokainen maajoukkue istutti retkeilyn muistopuuksi pihlajan sille varatulle paikalle. Täyden päivän kestänyt retkeilyohjelma alkoi olla lopuillaan illan jo pimetessä, ja palasimme vajaan tunnin ajomatkan jälkeen hotellille. Päivän sateista kastuneiden vaatteiden vaihdon jälkeen olikin vuorossa myöhäinen illallinen.

Seminaaripäivä ulkolaisista puulajeista

Perjantaiamu valkeni jälleen aurinkoisena, ja aamiaisen jälkeen suunnistimme Laugardalslaugin uimalaan aamu-uinnille. Ensin suihkun kautta 29-asteiseen uima-altaaseen ja puoli kilometriä kuntouintia, jonka jälkeen voikin pulahtaa 38-asteisen altaan kautta 40-asteiseen lämmittelyalaan. Kävelimme kylmässä aamutuulella takaisin hotellille, jossa odottikin seminaari. Sen aiheena oli ulkomaisten puulajien käyttö metsityksessä. Esitykset olivat puolen tunnin mittaisia, mielenkiintoa ja vaivaa nähdessä ehdottomasti liian lyhyitä. Färsaarten edustaja Trondur Leivsson piti perusteellisen esityksen kotisaartensa melko samankaltaisista ongelmista kuin islantilaisillakin on, puut eivät tahdo kasvaa hyvistä yrityksistä huolimatta. Matkalla oppaanamme toimineen tri Thröstur Eysteinsonin Islannista kertovaa osuutta voi kuvata hyvin perusteelliseksi ja informatiiviseksi. Hänen esitelmäänsä täydensivät mukavasti kertomukset matkan kahtena retkeilypäivänä. Tri Gilbert Paillé, joka sai valmiiksi Kanadan metsien historiaa kertovan ranskankielisen laitoksen Histoire forestière du Canada 2012, esitelmöi antaumuksella aiheesta, mutta hänen kohdalla esitysaika loppui ehkä pahiten kesken. Jäämme mielenkiinnolla odottamaan kirjan englanninkieleisen painoksen syntyä syystalvella 2013.

Seminaarin ensimmäisen osan jälkeen lähdimme tutustumaan Islannin kansallismuseoon, jonne teimme bussimatkan kiertäen Alvar Aallon suunnitteleman, vuonna 1968 valmistuneen Pohjoismaiden talon kautta. Kansallismuseossa kiersimme perusnäyttelyn museon oppaan johdolla. Islannin varhais historian kertaus sai jäädä väliin, kun huomasi alakerran erikoisnäyttelyosiossa Sigfús Eymundssonin (1836-1911) loistavat valokuvat. Eymundsonia pidetään Islannin ensimmäisenä ammattivalokuvaajana, ja vanhimmat hänen otoksistaan ovat vuodelta 1866. Hän opiskeli valokuvausta Norjassa ja perusti ensimmäisen valokuvastudion 1867, aikana jolloin kalastajakylästä muodostui saaren ensimmäinen kaupunki. Valokuvissa aukeni loistavasti islantilainen elämä ja arki 150 vuoden takaa, löysipä metsämies satunnaisen puunkin kun tarkkaan katsoi maisemakuvia. Laadukkaat suurennokset oli toteutettu varhaisilta lasinegatiiveilta suurempia korjailematta, mikä lisäsi vedosten arvoa. Museokäyntiä seurasi tunnin kiertäjälempi kaupungilla ja tutustuminen uuteen ooppera- ja konserttitaloon Harpaan (2011). Lasipalatsi edustaa uusinta arkkitehtuuria keskellä kaupungin vanhaa satamaa. 2008 alkanut talouskurimus paistoi läpi vierailulta tontilta, jonka rakennustyöt oli kyllä aloitettu, mutta jätetty maan syvän finanssikriisin takia kesken sananmukaisesti perustuksiin. Harpasta siirryimme bussilla hotellille, jossa tunnin lounaan jälkeen jatkui seminaarin toinen osa.

Tanskalainen vanha tuttumme metsänhoitaja Peter Friis Möller kertoi maansa mahdollisuuksista ja ongelmista eksoottisten puiden kasvatuksessa. Varsin antoisa esitys käsitteli perusteellisesti eri puulajien esiintymistä ennen ja jälkeen jääkauden. Mielenkiintoista varhais historiaa oli koottu mm. havupuiden esiintymisestä Tanskassa viimeisen miljoonan vuoden aikana. Puu-, käpy- ja siemennäytteet yhdessä siitepölyhiukkasten kanssa mahdollistavat tarkan kuvan muodostamisen menneisyyden kasvistosta. Heillä uudempiä eksootteja on käytetty metsittäessä mm. Atlantin rannikon hiekkadyynejä. Peterin jälkeen Irlannin puheenvuoron käytti toimitusjohtaja Henry Phillips, tuo veikeiden teatteriesitysten ja hauskojen juomalaulujen taitaja. Henryn esitys kertoi sitkakuudesta ja Irlannin metsitysohjelmasta. Alkuperältään Länsi-Kanadan rannikolta tuotu sitka oli valittu heillä hyvien kasvuominaisuuksien, puulaadun ja tuotosten takia. Ruotsalaisista puheenvuoron käytti professori Erik Valinger esitellen Keski- ja Pohjois-Ruotsiin painottuvia kontortamännyn 1960-luvulla alkaneita istutusohjelmia ja kokeita. Hankkeiden kokonaispinta-ala on esityksen mukaan yli 600 000 ha puuston kokonaismäärän ollessa tällä hetkellä 32 miljoonaa kuutiometriä. Lyhyen kahvitauon tutkija Mairi Steward Dornochin historiallisesta keskuksista käytti skotlantilaisten puheenvuoron sitkakuudesta sikäläisissä metsissä.

Omalta osaltani päivän ehkä odotetuin esitys oli naapurista Punkaharjun Metlalta, kun tutkija Seppo Ruotsalainen avasi meille vanhojen lehtikuusikoiden taustoja. Seppo on tehnyt perinpohjaista työtä selvittäessään Punkaharjun ja Raivolan lehtikuusikoiden alkuperiä. Esityksessä luodattiin läpi koko suomalaisten eksoottien kirjoja aina 1600-luvun omenapuustiuksista 1800-1900-luvun metsäoppilaitosten ja yksityisten viljelmien vaikutukseen. Loppuosassa Seppo esitti kokoelman Metsäntutkimuslaitoksen

tutkimuksista ulkomaisten puulajien parissa, mikä oli ansiokas kooste. Seminaaripäivän viimeisenä luennoitsijana Norjan Bernt Håvard Öyen kertoi kuulijoille lähinnä Norjan rannikkoalueiden jälleenmetsityksestä sekä puupääoman huimasta kasvusta. Rannikkometsien tilavuus on käytännössä melkein viisinkertaistunut sadassa vuodessa 250 miljoonaan kuutiometriin. Esitys käsitteli paljon sitkakuusta, jota Norjassa on istutettu 1950-luvulta lähtien. Kovin suurta innostusta ei esityksen mukaan Norjassa ole ulkomaisten puulajien viljelyyn tällä hetkellä. Isäntämaan edustajat hoitivat päivän yhteenvedon, jonka jälkeen nautimme yhdessä hotellilla maittavan illallisen. Monet päivän aiheista nousivat esille uudelleen illallis-pöydissä, kun ruuan äärellä oli vihdoin aikaa kysymyksille ja keskusteluille. Pohjoismainen Kontaktgruppen piti päivällisen jälkeen vielä yömyöhällä kokouksensa.

Geotermistä energiaa ja siemenviljelmiä

Kolmantena konferenssipäivänä edessä oli taas pitkä reissupäivä. Tällä kertaa otimme suunnan Islannin eteläosiin, Reykjavikistä 27 km kaakkoon Hellisheidin geotermiselle voimalaitokselle. Puoli kilometriä syvälle maan uumeniin putkilla johdettu vesi lämpiää tulistetuksi höyryksi yli 200 asteen lämpöön, ja se purkautuu paineella sähköturbiinien kautta lauhduttimiin, joilla lämmitetään Reykjavikiin lähtevää kuumaa vettä. Suurta teollisuuslaitosta muistuttavalla asemalla oli yläkerrassa näyttelytilat ja auditoriossa filmejä, joilla havainnollistettiin tätä varsin ympäristöystävällistä energiamuotoa. Laitos tuottaa 300 MW:n edestä sähköä ja 400 MW kuumaa vettä vuodessa. Tuotannossa on omat riskinsä, sillä laitoksia on perustettu mannerlaattojen murrosalueille, jossa sula laava on lähimmillään muutamman sadan metrin syvyydessä maankuoren sisällä, ja sen liikkeet ja paine ovat arvaamattomia. Energiatehtiö kouluttaa yhteistyössä Unescon kanssa eri alojen opiskelijoita geotermisten energiasovellutusten lisäämiseksi kehitysmaihin.

Reilun tunnin vierailun jälkeen jatkoimme matkaa Gunnarsholtiin lähelle Hekla-tulivuorta. Matkalla poikkesimme katsomassa vuorenrinteellä metsäkohdetta, jossa maaperään oli puhjennut kuumia höyrylähteitä, ja joiden vuoksi alueella liikkuminen oli kielletty. Paikallisen kylän erikoisuus oli Earth Cooking -kuppila, jossa nakit ja perunat keitettiin maaperästä nousevalla höyryllä kuppilan ulkopuolella olevassa astiassa. Varsinaisena kohteenamme oli Soil Conservation Service -tutkimuslaitos, joka on valtiollinen Ympäristöministeriön alaisuudessa toimiva maatalouden tutkimuskeskus. Laitos on perustettu 1907 ja se on ollut perustamisestaan lähtien mukana erilaisissa metsitystutkimushankkeissa mm. eroosiontorjuntahankkeissa. Tutkimuslaitoksen ympäristössä saattoi havaita helposti, mikä vaikutus puuvyöhykkeillä oli kasvillisuudelle. Jo kapeat vyöt peltojen ympärillä muodostivat pienilmaston, joka nopeuttaa mm. ruohonkasvua. Yksi tutkimuslaitoksen kohteista on alaskanlupiini, jota on tuotu Islantiin rajoittamaan lentohiekan kulkua ja viljelysmaiden eroosiota. Söimme tutkimuslaitoksella keittolounaan, kävimme tutustumassa haapa- ja poppeli-kantapuiden vartteisiin sekä tutustuimme heidän näyttelyynsä. Isäntämme Jón Loftssonin hyvä ystävä Svein Runólfsson, tutkimuskeskuksen johtaja,

esitteli seikkaperäisesti tutkimusalansa vaihteita, jotka monella kohtaa kulkivat käsi kädessä paikallisen metsitystutkimuksen kanssa. Keskukseen pihalla komeili uutuuttaan laavakivistä, turpeesta ja vähistä puista tehdyn jäljennös pienestä kuivaamosta, jossa eroosiontorjunnassa käytetyn rantavehnan siemeniä oli kuivattu. Rantavehnanä kylvettiin eroosioalueille lentokoneista käsin.

Iltapäivän päätteeksi jatkoimme matkaa Metsähallituksen taimitarhalle Tumastadiriin. Pihalla meitä odotti tuttu näky, pino pikukutukkeja ja sähkökäyttöinen Woodmizer-vannesaha. Parikymmensentistä haapaa ja sitkankuusta oli sahattu laudoiksi, taisi pintakasassa olla silti enempi puuta. Kävimme läheisellä rinteellä katsomassa Metsähallituksen istutuksia, joita oli tehty menneinä vuosina kymmenillä eri puulajilla vaihtelevin tuloksin. Oppaamme Throstur kertoi, että yli sataa eri puulajia on kokeiltu, mutta vain kolme tuottavat hyvin ja hyvälaatuista puuta; haapa, sitkakuusi ja lehtikuusi. Näimme viljelmillä monia hyvin heikkokuntoisia kokeita tammista, hevostakanjoista ja lehmuksista aina useisiin pohjoisen metsävyöhykkeen havupuulajeihin saakka.

Keskeisimmät syyt puiden huonoon menestykseen Islannissa ovat kylmät kesät ja lämpimät talvet. Kesällä puut eivät kuki tai siemenet eivät tuoleennu. Talvehtimisrytmiltään sopivia puita ei taas ole löytynyt vastaavilta alueilta. Throsturin mukaan tuonti on ollut monien lajien kohdalla ylioptimistista ja huomiota on enemmän kiinnitetty maaperään kuin ilmastoon. Oikeaa ilmastotietoa ei aiemmin ole yksinkertaisesti ollut käytettävissä. Puita, tammea, pyökkiä ja lehtikuusta, on alueelle tuotu Tanskasta ja Alpeilta. Kokeiluissa on ollut mukana Suomesta ainakin siperianlehtikuusi. Alkuperää kysyttäessä ei vastausta tähän hätään löytynyt. 1950-luvulta Norjasta tuodut metsämännyt kuolivat hyönteistuhoihin, ja myös sienitaudit ovat puilla runsaita. Näistä syistä useimmat metsiköt ovat yleensä alle 60-vuotiaita.

Tumastadiriin oli vastikään perustettu Islannin ensimmäinen siemenviljelysmetsikkö sitkankuusella. Kävelimme tietenkin tälle islantilaisen metsänjalostuksen merkkikohteelle nähdäksemme metriset vartteet melkein metrisessä heinikossa, yritys on kova! Vierailimme Metsähallituksen kasvihuoneilla, ja isännät kertoivat huoneiden vähäisen taimimäärän kertovan osaltaan Metsähallitukseen kohdistuneista määrärahaheikkauksista. Vanhimmat työkalut kasvihuoneilla olivat kaksi 1950-luvun Massey-Fergusonia, joita rohkeimmat ehdottivat ensilahjoitukseksi Islantiin perustettavaan metsämuseoon. Mustaa huumoria, sillä koneethan olivat täydessä käytössä. Jälleen kerran isäntämme pääsivät yllättämään meidät herkullisella välipalalla. Taimitarhan toimiston viereen nurmikentälle oli

pystytetty sadesuojaksi iso telttä, ja sinne katettu herkullinen ruokapöytä savulohileipiä ja savulammasteleipiä oluen kera. Alkupalaksi tarjottiin paikallista paloviinaa ryyppy nuotiolla, se lämmitti sisuksia ja mieltä koleassa säässä. Kun kerran alkuun päästiin, niin irlantilaisystävämme Phillip kakisti kurkustaan hauskan juomalaulun. Teltan vieressä seisoivat kaksi komeaa pihlajaa, pituudeltaan alle 20 m ja iältään yli 100 v, suurimpia mitä näimme koko retkellä. Niinpä puiden juurella otettiin monia kuvia.

Paluumatkalla hotellille kyselimme hieman Throsturilta islantilaisten eränkävintätavoista. Hän kertoi, että Islannissa metsästetään napakettua eli naalia ja peuraa. Peurakanta saarella on noin 1200 yksilöä, ja niistä 200 metsästetään joka vuosi kannan hallitsemiseksi. Kaatoon oikeuttavat luvat arvotaan. Lisäksi rannikolla ja merellä metsästetään hylkeitä ja merilintuja, kuten lunnia. Maaseudulla metsästetään lisäksi ankkaa ja hanhea, joita voi ampua maanomistajan luvalla. Metsästysluvat ovat yleensä halpoja. Kalastus on jokikalastusta lohijoilla. Joet on jaettu kalliisiin lohijokiin ja halvempiin taimenjokiin kalakantojen ja saavutettavuuden mukaan. Turistiluvat lohijoille ovat kalliita, mutta taimenjoille edullisempia tai jopa ilmaisia. Jokikalastus perholla tai virvelillä on tavanomaista islantilaisten piirissä, samoin metsästys. Merikalastusta harrastetaan yleisesti ja se tapahtuu veneestä. Hyvä merivene on melko arvokas, arvioi Throstur. Kalastus merellä tapahtuu pääasiassa verkoilla ja syöttikoukuilla, uistinta vedetään myös yleisesti.

Hotellille päästyämme oli aika vaihtaa juhlavaatteet, oli konferenssi-illallisen aika. Plaseeraus oli vapaa, niinpä suuriin pöytiin muodostui vilkkaita keskustelurinkejä läpi illallissalin. Juhlailallinen tarjottiin pitkän kaavan mukaan, joten siinä vierähti reilu kaksituntinen hyvän ruuan ja mukavan seuran merkeissä. Aina välillä kilahti lasinkulmassa, pidettiin juhlapuheita, kohotettiin maljoja, esitettiin teatteria ja laulettiin lauluja. Isäntiä kiiteltiin vuolaasti konferenssin onnistuneista järjestelyistä. Monet olivat ne kättelyt, joita jaettiin vanhoille ja uusille ystäville, joiden tapaminen oli ollut erittäin mieluisaa. Tästä on hyvä jatkaa 2014 Lyckselessä Ruotsissa.

Teksti ja kuvat: Eero Knaapi, Lusto

Seminaarin esitelmät <http://www.skogur.is/skoghistorisk2013>

Vierasperäisten puulajien viljelyn historia Suomessa

Ihmiskunta on viljellyt puita niiden alkuperäisen levinneisyysalueen ulkopuolella jo tuhansia vuosia, jopa niin että eräiden puulajien alkupe- räistä levinneisyysaluetta ei tarkalleen tunneta (esim. pinja Välimeren alueella ja gingko Kiinassa). Tähän on ollut useita syitä: vieras puulaji voi tuottaa jotain erilaista hyödykettä tai raaka-ainetta kuin kotimaiset lajit, se voi tuottaa enemmän puuta tai se voi tarjota joitakin viljelyteknisiä etuja (esim. parempi tuhonkestävyys) kotimaisiin lajeihin verrattuna.

Ensimmäiset Suomessa viljellyt vierasperäiset puulajit olivat hedelmäpuita (omena, päärynä, luumu). Niiden maahamme saapumisen ajankohdasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta niitä viljeltiin Lounais-Suomessa jo ainakin 1500-luvulla. Intensiivinen ajanjakso vieraiden puulajien viljelyssä alkoi valistuksen aikakaudella 1700-luvulla, kun heräsi mielenkiinto hyödyntää tehokkaammin omassa maassa tuotettuja luonnonvaroja. Keskeinen tekijä tässä työssä oli Turun Akatemia, jossa toteutettiin lukuisia innovatiivisia kokeiluja myös vierasperäisillä puulajeilla. Eräs esimerkki tällaisesta työstä oli yritys tuottaa silkkiä Suomessa, mikä johti tarpeeseen kasvattaa mulperipuita silkkiäisperhosen toukkien ravinnoksi.

Turun akatemian professori Pehr (Pietari) Kalm, suomalainen tiedemies ja Linnaeuksen oppilas, teki vuosina 1749–1751 laajan tutkimusmatkan Pohjois-Amerikkaan ja toi mukanaan Suomeen useita puu- ja pensaslajeja (mm. kanadanlehtikuusi, punamulperi ja aitaorapihlaja). Kalmin tuomisia viljeltiin Turun Akatemian kasvitieteellisessä puutarhassa ja muutamia lajeja kokeiltiin laajemmaltikin. Vuosien mittaan viljelmät kuitenkin rappeutuivat, eikä monikaan silloin tuoduista lajeista säilynyt Suomessa kovin pitkään. Positiivinen poikkeus on aitaorapihlaja, joka on edelleenkin Suomessa laajalti käytetty laji pensasaidoissa.

Kartanot ja pappilat olivat tärkeitä vieraiden puulajien viljelyn edistäjiä Suomessa 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alkupuolella. Näissä yksityisissä koristepuuviljelyissä käytettiin vieraista puulajeista mm. lehtikuusia, mäntyjä, pihtoja ja tuijia. Ensimmäiset tunnetut metsätaloudelliset vieraiden puulajien viljelyt tehtiin lehtikuusilla Raivolaan (1738) ja Kiteelle (1842). 1860-luvulla vieraiden puulajien käyttö metsätaloudessa sai ammatillisemman luonteen, kun valtionmetsien hoito organisoitiin ja metsäammattilaisten koulutus aloitettiin Evolla. Sekä Metsähallitukselle että Evon metsäopistolle annettiin tehtäväksi aloittaa vieraiden puulajien viljelykokeilut Suomessa.

Vieraiden puulajien viljelyn käytännön toteutuksesta vastasi alkuvaiheessa pitkälti yksi mies, Evon metsäopiston opettaja ja myöhemmin johtajana toiminut A. G. Blomqvist. Alkuun hänen mielenkiintonsa kohdistui ennen kaikkea lehtikuusiin. Tämä johtui siitä, että hän oli vuonna 1869 "löytänyt" Karjalankannaksella sijaitsevan Raivolan lehtikuusikon, jonka hyväkasvuiset siperianlehtikuuset olivat tehneet häneen syvän vaikutuksen. Myös muut niihin aikoihin yleisesti viljellyt lajit (siperiansembra, siperianpihta) olivat peräisin Venäjältä, mikä oli luonnollista seurausta Suomen kuulumisesta Venäjän keisarikuntaan. Poikkeuksena tästä itäisestä suuntauksesta oli keskieuropalainen euroopanlehtikuusi, jota myös viljeltiin Suomessa. Alkuvaiheessa metsänviljelyt tehtiin usein kaskimaille joko välittömästi viljelyn jälkeen tai toisinaan jopa kylvään puiden siemenet yhtä aikaa viljan kanssa. Alkuun kokeiltiin myös vieraiden puulajien sekaviljelyä kotimaisten puulajien kanssa, mutta tästä luovuttiin pian siitä saatujen huonojen kokemusten vuoksi.

1800-luvun lopulta alkaen metsäalan ammattilehdissä julkaistiin paljon kirjoituksia vieraista puulajeista ja niiden viljelystä Suomessa. Alkuun asialla oli lähinnä A. G. Blomqvist mutta myöhemmin monet yksityiset asianharrastajatkin alkoivat kertoa kokemuksistaan, ja 1900-luvulla vieraista puulajeista alkoi ilmestyä myös tieteellisiä julkaisuja. 1900-luvun alkupuolella julkaistiin myös kaksi merkittävää, vieraiden puulajien viljelystä laajasti kertovaa teosta, jotka vaikuttivat suuresti alan myöhempään kehitykseen. Nämä teokset olivat A. K. Cajanderin Suomen dendrologian pääpiirteet (1917) ja A. F. Tigerstedtin Mustilan kotikun- nas (1922).

Raivolan lehtikuusikolla oli suuri merkitys siperianlehtikuusen ja yleisemminkin vieraiden puulajien viljelylle Suomessa. Se on perustettu vuonna 1738 Arkangelin alueelta peräisin olevalla siemenellä. Sitä on laajennettu myöhemmin useaan otteeseen aineistolla, jonka alkupe- rästä vallitsee vaihtelevia käsityksiä. Lehtikuusikon hyvä kasvu sekä inspiroi metsämiehiä ja innosti tekemään uusia kokeiluja vierasperäi- sillä lajeilla että tarjosi konkreettisesti siperianlehtikuusen uudistamis- aineistoa viljelykokeisiin.

1900-luvun alussa useat yksityiset asianharrastajat aloittivat kokeilut vierailta puulajeilla. Merkittävin näistä ennakkoluulottomista kokeili- joista oli Mustilan arboretumin perustaja A. F. Tigerstedt. Hän perusti viljelyksensä verrattain suurina metsiköinä ja kiinnitti suurta huomiota viljelyaineiston alkuperään. Mustilalla on ollut erityisen suuri merkitys kontortamännyn ja douglaskuusen viljelylle Suomessa.

Pian Metsäntutkimuslaitoksen perustamisen jälkeen sen metsänhoi- totieteen professori Olli Heikinheimo aloitti 1920-luvun lopulla laajan systemaattisen vieraiden puulajien viljelyohjelman. Reilussa kymme- nessä vuodessa hän perusti 300 hehtaaria vieraiden puulajien viljelyk- siä 110 eri lajilla tai muunnoksella ja käytti tässä työssä kaikkiaan 176 siemenerää. Nämä viljelykset keskittyvät Suomen eteläosiin, eniten niitä on Solbölen (Tammisaari), Ruotsinkylän (Tuusula) ja Punkaharjun tutkimusmetsissä. Myöhemmin metsänjalostuksen tutkijat ovat perus- taneet suuren määrän vieraiden puulajien kokeita eri puolille Suomea etupäässä alkuperäkysymysten selvittämiseksi. Osa näistä kokeista on perustettu yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa esimerkiksi pohjoisamerikkalaisten puulajien alkuperävaihtelun tutkimiseksi.

Vaikka vieraita puulajeja on kokeiltu Suomessa jo kauan ja kattavasti, ja joitakin kysymyksiä on selvitetty intensiivisestikin, niiden käyttö on jäänyt käytännön metsätaloudessa hyvin marginaaliseksi. Vain sipe- rianlehtikuusta ja kontortamäntyä on viljelty jonkin verran käytännön mittakaavassa, mutta niidenkin yhteisösuus sekä Suomen metsien pinta-alasta että puuston tilavuudesta on vain 0,1 %. Kaksi muuta vierasperäistä lajia, joita metsätaloudessa on käytetty jossain määrin ovat douglaskuusi Etelä-Suomessa ja mustakuusi Pohjois-Suomessa.

Lähitulevaisuudessa vieraista puulajeista ainoastaan siperianlehtikuu- sella on edes jonkin verran metsätaloudellista merkitystä Suomessa. Metsätalouden sertifiointisäännöissä se rinnastetaan kotimaisiin puulajeihin ja sille on olemassa sekä siemenviljelyksiä että oma ja- lostusohjelmansa. Valtaosa suomalaisista lehtikuusista on Raivolan kantaa, vaikka muitakin lisääyslähdeitä on käytetty viljelyssä. Itse asi- assa jo muutamia sukupolvia kestäneen viljelyn myötä tästä Raivolan aineistosta on kehittynyt oma ”maatiaisrotunsa”, joka on osoittautunut sekä hyvin tuottoisaksi että sopeutuvaiseksi eri olosuhteisiin. Raivolan kanta muodostaa myös valtaosan suomalaisesta siperianlehtikuusen jalostusaineistosta.

Vieraiden puulajien viljelyn pioneerien työn ansiosta Suomessa on olemassa laaja verkosto puulajiviljelmistä ja runsaasti tietoa niiden omi- naisuuksista ja viljelystä. Tästä voi olla vielä hyötyä tulevaisuudessa, jos vieraiden puulajien käytön merkitys vielä kasvaa ilmaston tai raaka-ainetarpeiden muuttuessa.

Seppo Ruotsalainen
Metsäntutkimuslaitos, Punkaharju
seppo.ruotsalainen(at)metla.fi

Kirjoitus perustuu Reykjavikissa 13.9.2013 Nordic Forest Historic Conference -kokouksessa pidettyyn esitelmään.

Kirjat

300 vuotta ensimmäisen eurooppalaisen metsän- hoidon käsikirjan ilmestymisestä – Hans Carl von Carlowitzin ”Sylvicultura Oeconomica” uusi laitos

Sylvicultura Oeconomica ja sen edeltäjät

Vuonna 1713 ilmestyi Saksin ruhtinaskunnan vuoritoimen johtaja Hans Carl von Carlowitzin kirjoittama foliokokoinen, 432 sivun laajuinen met- sänhoidon käsikirja. Tähän ensimmäiseen Manner-Euroopassa julkais- tuun, yksinomaan metsä- ja energiataloutta käsittelevään teokseen von Carlowitz oli koonnut oman aikansa parhaan tiedon puiden ja metsien käytöstä, kasvattamisesta ja uudistamisesta. Kaiken taustalla oli vahva pelko puun loppumisesta tuhlaavaisten hakkuiden ja metsien uudistami- sen laiminlyönnin vuoksi.

alkuperäisen niteen paikoin vaikeaselkoisen fraktuuran sijasta. Teoksen toimittaja on varustanut kirjan täydellisellä henkilö- ja paikannimihakemistolla ja on liittänyt alkuun seikkaperäisen selostuksen sekä kirjasta että sen tekijästä. Kiitos kirjan julkaisemista tukeneiden metsä- ja luonnonsuojeluorganisaatioiden tämän kaikkiaan 638-sivuisen opuksen hintakin on saatu painettua alle 50 euron.

Matti Leikola

Tämä esitys perustuu Joachim Hambergin Sylvicultura Oeconomica selityksiin sekä O. Ja L. Huurin ja S. Ojan toimittamaan Sylvicultura Oeconomica lyhennettyyn suomenkieliseen laitoksen johdantoon. Silviculturan uusintapainos löytyy esimerkiksi verkkokirjakaupoista.

Metsämiehestä omaishoitajaksi

Erkki Evert Koipijärvi (synt. 1937) aloitti 14-vuotiaana metsätyöt kotiseudullaan Teiskon Kaanaassa. Vaikka toiveita oli, mahdollisuudet opiskeluihin oppikoulussa olivat harvinaista hyvää sen ajan syrjäseudun lapsille. Erkki kartutti tietojaan töittensä ohella kirjeopiston välityksellä.

Myöhemmin siirtyminen metsäharjoittelijaksi ja metsäkämpille kodittomien lentojätkien seuraan kasvatti nuorukaisesta elämän perusarvoja kunnioittavan metsämiehen.

Erkki valmistui metsäteknikoksi Kurun metsäkoulusta 1961. Hän toimi parhaat miehuusvuotensa Ruoveden metsänhoitoyhdistyksen palveluksessa. Vuonna 1974 hän siirtyi G. A. Serlachius Oy:n palvelukseen Mänttään. Poikkeuksellisen monipuolisen metsämiesuran tehtyään hän jäi eläkkeelle Metsämannut Oy:n palveluksesta vuonna 1997 työskenneltään alalla yhtäjaksoisesti 46 vuotta.

Jo ennen eläkkeelle siirtymistä, vuonna 1992, metsämiehen ja hänen perheensä elämä muuttui. Tuulikki-vaimo vammautui epäonnistuneessa

aivoleikkauksessa. Suunnitelmat leppoisista eläkepäivistä vaihtuivat omaishoitajuuteen, jota on jatkunut jo kaksikymmentäkaksi vuotta. Erkki aloitti kirjoittamisen. Ensimmäisenä kirjana ilmestyi Muru, vammautuneelle vaimolle omistettu teos.

Sittemmin Erkki palasi metsän pariin kirjoittamalla kirjat Lumeton varsitie, Huuhkajavuoren tarinoita, Metsä ympäröi kylää, Yksikätinen mies, Sammuneitten savujen kylä sekä Isä, poika ja Linnunrata. Kaikissa kirjoissa on läsnä metsä, luonto ja kirjoittajan syvä kiintymys niihin. Vahvana teksteissä kuuluu myös pitkänlinjan metsämiehen tietous maaseudun ja metsäteollisuuden rakennemuutoksista.

Erkki Koipijärvi palkittiin metsätalouden lähistoriaa kuvaavasta työstään Suomen Metsäyhdistyksen hopeisella ansiomerkillä.

”Olen tulkinnut suomalaista miestä ja miehen tuntoja Lauri Leskisestä Kalle Päätalon kautta Erkki Metsolaan. Toivoisin jonakin päivänä voin tulkita myös Lumettoman varsitien Evertin tuntoja.” – Kari Hakala, näyttelijä.

Kirjoittaminen jatkuu, se on Erkin henkireikä omaishoitajuuden keskellä. Joulukuussa 2013 ilmestyy kahdeksas kirja, TAHDON –Omaishoitajuutta rakkaudesta. Metsämiehen tekstissä on luonto mukana arjessakin, vaikka päivät rajautuvat olosuhteiden pakosta pääosin kotiin, sairaalakäynteihin ja päivittäiseen selviytymiseen. Yhteiskunta on ympärillä muuttunut ja muuttuu, mutta kirjan fiktiivinen päähenkilö Otto ei malta olla ottamatta kantaa mm. metsänhoidollisiin asioihin.

Meillä kaikilla on oma elementtimme, Erkille se on metsä. Sieltä hän ammentaa voimansa niin omaishoitajuuteen kuin kirjoittamiseen.

Päivi ”Kinttu” Koipijärvi
Lisätiedot: paivi.koipijarvi(at)kintunjalki.fi,
p. 040 3508224

Kärkkäiset ja Kiuruvesi

Kärkkäinen Tuulikki, Kärkkäinen Matti. Kiuruveden historia ja sen kirjoittaja Juho Pöksyläinen 1858-1939. 368 s. Texthouse. 2013.

Ihmemies Matti Kärkkäinen yllättää jälleen. Tällä kertaa ”ihmeestä” vastaa kuitenkin enemmän hänen puolisonsa tohtori Tuulikki Kärkkäinen, jonka kanssa Matti on julkaissut kirjan Kiuruveden pitäjän historiasta ja tämän historian kirjoittajasta Juho Pöksyläisestä.

Unohdetun käsikirjoituksen esiinkaivaminen – melkoisen salapoliisityön jälkeen – ja julkaiseminen olisi jo sinänsä kulttuuriteko, mutta Kärkkäiset eivät suinkaan ole tyytyneet tähän. He ovat editoineet – pieteetillä – Pöksyläisen tekstin sekä varustaneet sen selityksillä. Ja lisäksi he ovat kirjoittaneet monipuolisiin lähteisiin perustuvan Juho Pöksyläisen elämäkerran, sekä kuvittaneet molemmat osuudet. Juho Pöksyläisen kuvalla kansitettu teos koostuu siis kahdesta osasta: 140-vuotiaan Kiuruveden pitäjän historiasta sekä Pöksyläisen elämäkerrasta.

Juho Pöksyläinen oli itseoppinut ja osaava talollinen, joka oman tilansa ja pitäjän asioiden hoitamisen ohella oli kiinnostunut pitäjänsä historiasta. Omia historiatietojaan hän täydensi lukeneisuudellaan, mitä kuvaa hyvin hänen hankkimansa lähes 800 tietokirjan kirjasto; kirjoista on bibliografinen luettelo teoksen lopussa. Tuloksena oli käsikirjoitus Kiuruveden historiasta, jonka noin 200-sivuinen alkuosa tallennettiin 1930-luvun alussa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon. Sinne se jäikin, kunnes Kärkkäiset kaivoivat sen esiin, löysivät siihen 60-sivuisen jatkon (josta puuttuu kuitenkin muutamia loppusivut) – ja sen jälkeen uurastivat vielä ”vähäsen”. Nyt Kärkkäisten vuosien työ on kaikkien kiuruvetisten ja muidenkin kiinnostuneiden luettavissa tyylikkäänä ja runsaana tietokirjana.

Itseoppineen talonpojan kirjoittama Kiuruveden historia on varmaankin yhtä laadukas kuin monen oppineemman vielä nykyaikana kirjoittama. Jopa laadukkaampi kun ottaa huomioon millaisin tietolähteisiin Pöksyläinen joutui tyytymään nykytutkijoihin verrattuna. Kirja alkaa 1500-luvulta ja päättyy 1930-luvun alkuun. Siinä käsitellään kaikki Kiuruveden pitäjän (tai sen nykyisen alueen) kehitystä kuvaavat keskeisimmät osa-alueet – ehken yhtä eli metsätaloutta lukuun ottamatta. Se ei jostain syystä näytä isommalti kiinnostaneen ison ja metsäisen tilan omistajaa, joka oli lisäksi vielä Hautajoen sahan osakas. Ainoa maininta löytyy sivulta 145: ”Puiden ja puutavarain ulosvienti oli vielä sinä aikana hyvin vähäistä, vaikka muutamia metsäajoja pantiin jo 1860-luvulla toimeen. Metsien hinnat olivat silloin halvat, noin 10 taikka 20 penniä kappale, ja puun tuli olla tukin latvapäästä vähintään 12 tuumaa paksu. Ensimmäiset puutavaran ostajat olivat Kiuruvedellä Kerman ja Palokin sahan asiamiehiä, myöhemmin saapui Varkauden ostomiehet Kiuruvedelle asti.” Tiedot pitävät hyvin paikkansa, sen todistaa mm. Jouni Yrjänä Längman-historiassaan.

Jos kohta Pöksyläisen historiakirjoituksen editointi oli iso urakka, vielä isomman työn Kärkkäiset ovat tehneet selvittäessään tämän aikansa maamme

sivistyneimpiin kuuluneen talonpojan elämänvaiheet. Se on vaatinut työtä, ja tulos on niin perusteellinen kuin vain Kärkkäis-nimen ollessa kyseessä voi odottaa.

Miksi sitten Juho Pöksyläinen on kiinnostanut Kärkkäisiä? Siihen on helppo selitys: hän oli Tuulikki Kärkkäisen eno, kiuruvetisen Läävän tilan omistaja ja myös sen menettäjä. Vielä vuonna 1924 Läävän tila oli velaton, vuonna 1932 vasaran alla! Miksi näin tapahtui, sitä Kärkkäiset ovat pyrkineet selvittämään, ilman että olisivat löytäneet siihen tyhjentävän vastauksen. Kiuruveden Säästöpankilla oli joka tapauksessa tapahtumiin keskeinen rooli. – Tuulikki Kärkkäisen sukulaisuussuhde näkyy vahvasti siinä lämmössä, jolla Juho-enosta kirjoitetaan.

Kirjassa on yllättävänkin runsas kuvitus, jonka esille kaivamisessa on niin ikään ollut oma työnsä. Valtaosa kuvista on sukulaisalbumeista kaivettuja henkilökuvia, mutta on paljon muutakin, mm. kuva Hautajoen sahasta sekä tukkien luovutusmittauksesta 1910-luvulla; tukeilla oli silloin vielä oikea kokonsa! Ja riemastuttava on kuva Kiuruveden Säästöpankista, niin siitä juuri... Mahtava, osittain kaksikerroksinen rakennus on vielä 1920-luvulla varustettu pärekatolla! Lukuisat vanhempia rakennuksia esittävät kuvat osoittavat, miten kauniisti puusta osattiin aikoinaan rakentaa. Eivätkä kuvat ole kelvanneet kirjaan sellaisinaan, vaan Kärkkäiset ovat tehneet ison työn myös niiden käsittelyssä, mikä alkusanoissa kuvaillaan yksityiskohtaisesti. Jälki myös näkyy: kuvat ovat sävykkäitä ja niistä huokuu alkuperäisyys. Kirjan lopussa on esimerkillinen hakemisto, joka henkilö- ja paikannimien ohella sisältää myös asiasanat.

Kun Juho Pöksyläinen kuoli vuonna 1939, sanomalehdissä esitettiin Kiuruveden kunnalle vetoamus Pöksyläisen elämäntyön vaalimiseksi. Myös Kärkkäiset päättivät kirjansa vastaavanlaiseen: ”Olisi toivottavaa, että Kiuruvesi osaisi arvostaa Juho Pöksyläisen elämäntyötä ja antaisi hänelle sen kunnian, jonka hän kotiseututyön uranuurtajana ja Kiuruveden kehittäjänä ja monien yhteisten asioiden edistäjänä ansaitsee.” Vastaavanlaisen vetoomuksen voisi kunnalle osoittaa myös Kärkkäisiin kohdistettuna.

Esko Pakkanen

Metsäiset kaunokirjat

Leikola Matti. Savotoilta ja uittopuroilta. 293 s. Metsäkustannus. 2013.

Veikko Huovisen vuonna 1981 julkaistuun antologiaan ”Suomen saloilla” kirjoittama alkuteksti tarjosi hyvän katsauksen siihen mennessä julkaistuun metsä- ja uittoalaa käsittelevään kaunokirjallisuuteen. Sen jälkeen ei aihetta ole käsitelty sen kummemmin, ennen kuin nyt, kun professori Matti Leikola tarttui uudelleen aihepiiriin. Kirjan kimmokkeena oli Luston vuonna 2011 metsäkirjallisuuden helmiä esittelevä näyttely, jonka koostamisessa Leikolalla oli keskeinen rooli.

Nyt aihepiiriä on laajennettu, ja mukaan on kelpuutettu periaatteessa kaikki maamme kirjailijat tai kirjoittajat, joiden kaunokirjallisessa tuotannossa on käsitelty metsäsektoria – laajasti ymmärrettynä. Rajanveto on ollut jossain määrin vaikeaa, mutta professorimme on kelpuuttanut kirjaansa 61 ”savotakirjailijaa”. Mukana on tunnettuja klassikoita, kuten Johannes Linnankoski, Heikki Lounaja, Veikko Huovinen ja tietysti Pentti Haanpää, jota jo aikalaiset luulivat ”aidoksi” jätkäksi, vaikkei tämä koskaan ollut metsätöitä tehnytkään. Onneksi mukaan on otettu myös kosolti ”never heard” -miehiä ja - naisia.

Jo Huovinen mainitsi antologiassaan useita vähemmän tunnettuja kirjoittajia, joista Herman Lavikkalaa ja Eino Mykkästä Leikola ei ole kelpuuttanut omalle listalleen, ei myöskään sellaisia Huovisen mainitsemia klassikoita kuin Juhani Aho, Maiju Lassila, F. E. Sillanpää ja Kyösti Vilkuna. Leikola on kuitenkin onnistunut kaivamaan esiin lisää ”ihmeellisiä” kirjoittajanimiä, sellaisia kuin Johan Hedberg, V. E. Törmänen ja Urho Savisaari. Lisäksi sellaiset ”normaalikirjailijat” kuten Ilmari Kianto, Einari Vuorela ja Joel Lehtonen ovat osallistuneet myös metsätöiden tai -herrojen kuvaamiseen. Kiannon ilkeämielisen ”Metsäherran herjaajan” kohdalla Leikola kuitenkin kysyy oikeutetusti ”Juhana Kokon plagiaatti vai itsenäinen taideteos?”; tosin taideteos olisi ansainnut lainausmerkit harteilleen. Ehkä Kiannon novelli ”Jätkä taivaassa” (1918) olisi kuulunut ainakin mainita.

Myös uudemman ajan kirjoittajien joukossa on vähemmän tuttuja nimiä, kuten Matti Kolu, Anja Tikkanen ja Erik Tuomas-Kettunen, joista viime mainittu toki tiedetään teollisuuspatruunana, mutta metsäteollisuusaiheisen romaaniin ”Elämänpuu” kirjoittajana hän lienee jäänyt monelle vieraaksi. Leikolan listaa voi pitää hyvinkin kattavana; onpa mukana yksi julkaisematon käsikirjoituskin, Timo K. Mukan ”Savottaromaani” (1960). (Muut listalla olevat teokset löytyvät varmaankin bibliofiili Leikolan hyllystä.) Mutta kun kerran sellaiset kirjoittajat kuin Jaakko Surakka, Sesse Koivisto ja Esko Salakka ovat päässeet mukaan, olisi paikallaan ollut esitellä myös Erkki Koipijärvi ja Veikko Räisänen.

Leikola esittelee kirjailijat, samoin heidän metsäteoksensa; esittelyjen laajuus vaihtelee melkoisesti. Ne alkavat Vilho Soinin vuonna 1877 kirjoittamasta vauhdikkaasta uittokuvauksesta Kokemäenjoen vesistön latvavesiltä ”Kirjavia kuvia pölkkyjen historiasta” ja päättyvät kolmeen metsäaiheiseen rikosromaniin; viimeainittuja tuskin monikaan nykyihmisistä on lukenut, vaikka niistä uusin, Seppo Saraspään ”Aarniometsässä” on niinkin uusi kuin vuodelta 1999, ja Paul-Erik Haatajan ”Metsän piilossa” (1995) käsittelee myös metsäntutkimuksen moraalisia rajoja. Siinä myös Kullervo Kuusela tuntuu saavan osakseen enemmän kuin ansaitsee.

Toisin kuin antologiat yleensä, Leikola ei tarjoa kirjassaan kokonaista lukua tai pitkää katkelmaa itse kirjasta, vaan selostaa kaikista kirjan sisällön, osasta hyvinkin tarkasti. Sen lisäksi hän arvioi itse kirjaa, sen kirjoitustyyliä ja asiatietojen paikkansapitävyyttä. Miten onnistuneita arviot ovat, on tietysti makuasia, mutta itse en ainakaan arvioisi Kalle Pääntalon ja Esko Salakan uittokuvauksia perusteellisiksi. Niin, ja onko Pääntalon Iijoki-sarja

puolittain romaani? Muutama pieni lapsus on mahtunut kirjan ”panovirheiden” ohella mukaan. Esimerkiksi Erkki Ilmarin ”Kaukopäässä” hän todistelee irtisanomisen helppoutta tuohon aikaan (1935) sillä, että vain osa sellutehtaan rakennustöissä mukana olleista pääsi sen valmistuttua tehtaalle töihin.

Kaikki kirjat eivät kuitenkaan saa osakseen sisältökuvausta enempiä; ehkä se tarkoittaa, etteivät ne sellaista ansaitse. Yleensä Leikola kuitenkin on – luonteensa mukaisesti – armelias kritiikissään, ja on valmis herkästi kiitoksiin saakka, kuten Juho Hoikkasen ”Vangitun laulun” (1929) kohdalla: ”Suomalaisen metsäteollisuuden syntyä ja kasvua kuvaavan kirjallisuuden harvalukuisen joukkoon Hoikkasen kertomus tuo kaikesta huolimatta arvokkaan lisän.”

Muutaman kerran Leikola innostuu hänelle melko tyyppilliseen sarkasmiin; esimerkiksi kun Jac. Ahrenbergin kirjassa ”Stockjunkarn” (1892) pitäjän kirkkoherra arvostelee voimakkaasti metsäfirman tekemiä avohakkuuta ja niiden vaikutuksia ilmastoon. ”Lukija jää kummastelemaan kirkkoherran mietteitä, sillä jatkuvasti kaskettujen metsien osuus hänen pastoraattinsa maista oli sentään tuolloin, 1890-luvulla, yli 60 prosenttia! Ilmeisesti pastori uskoi 2000-luvun luonnonsuojelijoiden tapaan enemmän kirjojaan kuin silmiensä edessä aukeavaa todellisuutta.”

Leikola kirjoittaa tunnetusti hyvin. Kirjan rakenne – yli 60 juoniselostusta – tekee kuitenkin sen, ettei kirjaa kannata lukea yhdeltä istumalta. Sopivina paloina nautittuna sen voisi kuvitella innostavan tutustumaan esiteltyihin kirjoihin tarkemmin. Vielä kun kirjoittaja olisi ”pisteyttänyt” esittelemänsä kirjat tai ainakin selkeämmin sanonut, mitkä kirjat kannattaa ehdottomasti lukea!

Joku on keksinyt nimittää Matti Leikolaa metsäalan ”Matti Klingeksi”. Tämäkin teos osoittaa, ettei epiteetti ole kauheasti pielessä.

Esko Pakkanen

Metsä josta itseni löysin – kirja ja näyttely Lustossa

Luston Metsä josta itseni löysin -valokuvanäyttelyyn ehtii vielä tutustumaan 30.3.2014 saakka, jonka jälkeen näyttely lähtee kiertämään Metsähallituksen luontokeskuksiin sekä Möhkön ruukkimuseoon Ilomantsiin. Näyttely esittelee metsäteknikko Pentti Väänäsen metsätyön murrosvuosilta 1950–1980 ottamia upeita mustavalkokuvia Ilomantsin saloilta. Näyttelyyn liittyy samanniminen valokuvateos, jota on myynnissä mm. Luston Puodissa.

Luston muut erikoisnäyttelyt Karhun vuosi, Mainio metsälehti ja Puusta jalkoihin ovat esillä 12.1.2014 saakka.

Uusia julkaisuja

Carlowitz, Hans Carl von. Sylvicultura oeconomica: Anweisung zur wilden Baumzucht. Uusintap. bearbeitet von Klaus Irmer und Angela Kießling mit einer Einleitung von Ulrich Grober. Veröffentlichungen der Bibliothek "Georgius Agricola" der TU Bergakademie Freiberg; Nr. 135, 2000.

Corbin, Alain. 2013. La douceur de l'ombre. Paris: Hachette.

Immonen, Mauno O. 2013. Savottaperinnettä. Nurmes.

Invaluable trees: cultures of nature, 1660-1830. Toim. Laura Auricchio, Elizabeth Heckendorn Cook ja Giulia Pacini. Studies on Voltaire and the eighteenth century. Oxford: Voltaire Foundation, 2012.

Kaarninen, Pekka. 2013. "Tukkijätkät ja moderni". Tukkilaisuus, metsätyö ja metsäteollisuus suomalaisissa näytelmäelokuvissa. Turun yliopisto. Väitöskirja.

Kinnunen, Erkki. 2013. Savon historia. 5, Vastakohtien aika 1919-1944. Savon säätiö. Edita.

Martikainen, Keijo. 2013. Liikunta ja työ Kaukaalla kättä lyö: Kaukaan Lyly ry. vuodet 1940-2013. Kaukaan Lyly.

Metsä josta itseni löysin: metsäteknikko Pentti Väänäsen valokuvia Ilomantsin saloilta 1950-1980. Toimituskunta: Leila Issakainen ym. Maahenki, 2013.

Leikola, Matti. 2013. Savotoilta ja uittopuroilta. Metsäkustannus.

Londen, Ax. Fr. 2013. Eräretkiä Pohjolassa. Uusintapainos vuodelta 1923. Metsäkustannus.

Siltala, Sakari. 2013. Puu-Valion nousu ja uho: murtuva yhteistyökaptialismi ja osuusaate 1982-2004. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 31. Väitöskirja.

Silvennoinen, Oula. 2013. Pappershjärtat: Gösta Serlachius liv. Siltala. Serlachius-museernas publikationer 11.

Snellman, Veli. 2013. Metsäsnellmanit. Metsäkustannus. Snellman-instituutin erillisjulkaisu 02/2013.

Turunen, Pekka. 2013. Salaisen sodan asiamies: Mannerheim-ristin ritari Paavo Suoranta. Gummerus.

Vesterinen, Jukka. 2013. Metsäkoneita Suomessa ja Suomesta 1910-2000. Alfamer.

Virtanen, Hannu ja Seppänen, Paavo. 2013. Kolme iloista rosvoa ja muita metsätyyppejä. Metsäkustannus.

Sahapuuta tuodaan Kemi Oyn tehtaille vuonna 1960. Teollisuusvalokuvaamo Mannelin / Metsäteollisuus ry:n kokoelma

Tammikuu 2014							Helmikuu 2014 Februari							Maaliskuu 2014										
V.	Ma/Mä	Ti/Ti	Ke/On	To/To	Pe/Fr	La/Lö	Su/Sö	V.	Ma/Mä	Ti/Ti	Ke/On	To/To	Pe/Fr	La/Lö	Su/Sö	V.	Ma/Mä	Ti/Ti	Ke/On	To/To	Pe/Fr	La/Lö	Su/Sö	
5							1	6	3	4	5	6	7	8	9	14	15	16	17	18	19	20	21	22
6	1	2	3	4	5	6	7	13	10	11	12	13	14	15	16	23	24	25	26	27	28	29	30	31
7	8	9	10	11	12	13	14	20	17	18	19	20	21	22	29	26	27	28	29	30	31			
8	15	16	17	18	19	20	21	28	25	26	27	28	29	30	31									
9	16	17	18	19	20	21	22	29	26	27	28	29	30	31										

LUSTO
Suomen Metsämuseo

Joulutarjous
Metsähistorian Seuran
jäsenille

Metsähistoriallinen
seinäkalenteri
vuodelle 2014

Lusto viettää ensi vuonna 20-vuotisjuhlavuottaan. Juhlavuoden kunniaksi Lusto on tuottanut seinäkalenterin vuodelle 2014. Kalenterin kuvat ovat Luston kuva-arkistosta valikoituja metsähistoriallisia mustavalkokuvia. Kuvien teemoissa näkyvät mm. entisajan metsätyö, uitto ja savottaelämä.

Kalenterin koko on 290 mm x 210 mm (avattuna 290 mm x 420 mm). Parikierteellä sidotussa kalenterissa on 26 sivua ja ripustusreikä. Kalenterin materiaali on kiiltäväpintaista, paksuhkoa paperia. Kalenterissa on kuukaudet, nimipäivät, juhla- ja liputuspäivät suomeksi ja ruotsiksi. Kalenterista löytyvät myös kuunvaiheet. Kalenterin kannessa on kuva Lusto-rakennuksesta, ja kalenterin takasivulla kerrotaan Luston historiasta ja toiminnasta. Jokaisen kalenterisivun alalaidassa on Luston logo.

Tarjoamme Metsähistorian Seuran jäsenille kalenteria edulliseen hintaan 8 € (ovh 10 €) + postituskulut. Kalenteritilaukset sähköpostilla Lusto Puotiin lusto(at)lusto.fi tai puhelimitse (015) 345 100. Tilaukseen maininta "Metsähistorian Seuran jäsentarjous".

C/o Lusto, 58450 PUNKAHARJU

www.lusto.fi/seura
[metsahistorian.seura\(at\)lusto.fi](mailto:metsahistorian.seura(at)lusto.fi)

Puheenjohtaja Tapani Tasanen
Myllypurontie 19, 63900 Myllymäki
P. 040 8304132, [tapani.tasanen\(at\)seamk.fi](mailto:tapani.tasanen(at)seamk.fi)
Varapuheenjohtaja Jaana Laine

Muut hallituksen jäsenet:

Risto Hyvärinen
Pirkko Kivinen
Helkamari Knaapi
Antti Koskimäki
Pekka Laurila
Heikki Roiko-Jokela
Liisa Siipilehto

Sihteeri Leena Paaskoski
Lusto, 58450 Punkaharju
P. 050 366 9552, [leena.paaskoski\(at\)lusto.fi](mailto:leena.paaskoski(at)lusto.fi)
Taloudenhoitaja Reija Turunen
Lusto, 58450 Punkaharju, [reija.turunen\(at\)lusto.fi](mailto:reija.turunen(at)lusto.fi)

Susikko
Metsähistorian Seura ry:n jäsentiedote
3/2013

ISSN-L 1799-0750
ISSN 1799-0750
<http://www.lusto.fi/seura/etusivu.html>

Julkaisija: Metsähistorian Seura ry
Ilmestyminen: kolme kertaa vuodessa
Päätoimittaja: Leena Paaskoski
Ulkoasu: Timo Kilpeläinen & Leena Paaskoski